

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԻՖ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1, 1894

ԹԻԻ 33-34

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դիւրագրգռութեան Յարթել	261
Սերմանելու Ժամանակ	261
Ինչպէս Բարեկամ Մը Բարեկամի Հետ	264
Նահապեաները	262
Աշխարհագրական Ժողովրդութիւններ	263
Փոշին Բնութեան Մէջ	264
Ափրիկէի Ճերմակ Մըջիւնները	264
Յիշգրծեան Տարօրինակ Դէպքեր	265
Շանթ	265
Թղթակցութիւնք	—
Հնարամտ	265
Առանց Եկեղեցիի Քաղաքը	266
Մահազոյժ	267
Ազդեր	267
Քարոզ	267
Հանգէս Քաղաքական	271
Դրամական	272

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ. Մր. Հ. Ս. Պարմըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կողմանէ, Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ՍԵՏՈՆՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՄԵՐԻՄ, ՏԵՐԵՔՆ-ԻՄՔԱԳԻՐ

ԴԻՒՐԱԳՐԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԵԼ

Լա Ֆրանկէն, բրուսիական զօրագուն. դի մը քարոզիչը, դիւրաւ բարկանալու մեղքին վրայ քարոզ մը խօսեցաւ: Դիւրագրգիւ սպայ մը յաջորդ օրը գանգատելով ըսաւ քարոզչին թէ նա իր սահմանէն դուրս ելաւ: Լա Ֆրանկէն ըսաւ թէ ինք իր խօսքը մասնաւոր անձի մը ուղղել ուղած չէր, թէպէտ խօստովանեցաւ թէ խորհած էր սպային վրայ:

Սպան զատուեցաւ քանի մը անգամ կրկնելով, “Օգուտ չունի, բնութիւնս դիւրագրգիւ է, չեմ կրնար զսպել, ձեռքս չէ. անկարելի է:” Յաջորդ կիրակին, Լա Ֆրանկէն քարոզեց մարդոց իրենք իրենք խաբելուն և արդարացեալուն վրայ:

Ըսաւ թէ “մարդ կը յայտարարէ թէ իրեն անհնար է զսպել իր բնութիւնը, բայց շատ լաւ գիտէ թէ, եթէ զինք

բարկութեան գրգռող բանը պատահի այնպիսի ժամանակ մը երբ իր վեհապետը ներկայ է, ոչ միայն կրնայ զսպել, այլ կը զսպէ ամբողջովին: Եւ սակայն կը համարձակի ըսել թէ թաղաւորաց թագաւորին մշտնջենաւորներ կայութիւնը ոչ ահ, ոչ վախ կ'աղդէ իրեն:”

Յաջորդ օրը սպան դնաց դարձեալ գտաւ քարոզիչը և խոնարհաբար ըսաւ, “Երէկ չիտակ խօսեցաք, տէր իմ: Այսուհետեւ երբ տեսնէք զիս իշնալու վտանգի մէջ, յիշեցուցէք ինձ վեհապետին ներկայութիւնը:”

ՍԵՐՄԱՆԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

(Ս. 41)

Սնան վերջին պարզ և պայծառ օրերն անցան, և դեռ հողադործը չէր լնցուցած իր արտերը հերկելու և մարբելու գործը: Չմրան առաջին մասին եղեամբ և սառուցը անհերկելի ըլին երկիրը և բնաւ սերմ չցանուեցաւ:

“Հոգ չէ, Յովհաննէս,” ըսաւ հողագործը իր մշակին. “այս տարի դարնան կը ցաննէք:” Գարունն եկաւ հասաւ, գետնին սառերն հալեցան և տարւոյն առաջին ծաղիկներն սկսան երևիլ: “Վարպետ,” ըսաւ Յովհաննէս, “դարնան ցանի ժամանակ է:” “Այո, Յովհաննէս, ժամանակ է. բայց նախ լնցնէք երբ սա յարգանոցը:” Գարունը կ'անցնէր սակայն, և ահա օր մը հողագործը սթափեցաւ վերջապէս և վազեց արտորալով հերկեց իր արտերը, և թէպէտ ուշ մնացած էր ցանեց իր ցորենը:

Եղանակին տաքութենէն չուսով բուսան սերմերը և հաճելի կանաչութեամբ ծածկեցին արտերը: Սակայն անգոր էին արմատները և, երբ ամրան տաք օրերն հասան, դրեթէ բոլորովին անկարող երկրին ճոխ խոնաւութիւնը քաշելու որ անուցանէին ցօղունները: Ասոնք հետզհետէ աւելի տկարացան և դեղնեցան, և մեծ մասը բոլորովին չորցաւ ամրան կիզիչ տաքութենէն, և մնացեալ մասը տուաւ չորցած ցորենի ողորմելի հունձը մը միայն: Պատճառ: Սերմը չափ ցանաւ էր:

Սմին նման, շատ մարդ ի գուր կը վատնէ իր կեանքը: Կը կորսնցնէ իր պատեհութիւնները, կ'ուշացնէ իր ապաշխարութիւնը մինչև որ, թերևս տարիներ յետոյ, յանկարծ սթափի և սկսի հոգ ընել: Կրնայ ապաշխարել, և եթէ ապաշխարէ, Աստուած կը ներէ անոր: սակայն չկրնար անցեալը փոխել, չկրնար ետ կանչել վատնուած տարիները և կորսուած պատեհութիւնները: Իր ապաշխարութիւնը շատ ուշ մնացած չլլար իր հողւոյն փրկութեան համար. բայց շատ ուշ մնացած կ'ըլլայ հունձը յառաջ բերելու համար, շատ ուշ մնացած փառք հնձելու, արդարութեան պսակն ընդունելու համար: Այս մտածումները կը ցուցնեն խորին կարեւորութիւնը Սուրբ Գրոց սա շեքմ հրաւերին. “Այսօր թէ որ անոր ձայնին պիտի լսէք, ձեր սիրտերը մի խօսացընէք:”

ԻՆՉՊԵՍ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՀԵՏ

Սմանէն կարևոր հարցումը զոր կըրնանք ընել հողերով լի այս աշխարհին մէջ՝ սա է. “Մեղի համար կարելի՞ է հաղորդակցութիւն ունենալ Աստուծոյ, մեր Հօր, հետ: Անգամ մը Փիլիպպոս ըսաւ Յիսուսի, “Տէր, Հայրը մեղի ցուցուր, ու հերիք է մեզի:” Անձնապէս զգանք թէ չլղանք, այս է մեր հոգիներուն աղաղակը. “Հայրը մեղի ցուցուր:” Ողորմելի, որք զաւակներ ենք մենք երբ չենք տեսներ անոր երեսը: Հայր մը ունինք, բայց գիտութեամբ յարաբերութիւն ունինք անոր հետ: Տրտում և տխուր որքեալ իմ հարցուցի ես, “Բարեկամ չունի՞ս հոս:” “Հայր մը ունիմ,” պատասխանեց, “բայց տարիներէ հետէ լուր առած չեմ իրմէ. որքէ մը տարբերութիւն չունիմ:” Եթէ չենք կրնար խօսիլ Աստուծոյ հետ և պատասխան ընդունիլ, ի՞նչ միսթաւութիւն կրնայ դալ մեզի անոր հայրութենէն: Ի՞նչպէս կրնամ գիտնալ թէ կրնամ խօսիլ անոր հետ: Չեմ կրնար գիտնալ խելքովս. վասն զի, եթէ ուրիշ լոյս չունենամ, պիտի աղաղակեմ:

Յօրի նման, «Երանի թէ կարող ըլլայի զտնել զՆիկիա, մինչև անոր աթոռը կ'երթայի... բայց ահա դէպ ի արեւելք կ'երթամ, ու անիկա չերենար, և դէպ ի արեւմուտք, ու զանիկա չեմ նշմարեր. դէպ ի հիւսիս կ'երթամ, ու որ ինքը կը դործէ, բայց զանիկա չեմ կրնար դիտել. հարաւային կողմը կը պահուի, ու չեմ կրնար տեսնել զանիկա»:

Միայն Աստուած կրնայ հաղորդել մեզի սա ճշմարտութիւնը թէ ինք կը հաճի, կը սիրէ, յարաբերութիւն ունենալ մեզի հետ իբրեւ իր զաւակներուն հետ: Եւ զայս իր խօսքով կը յայտնէ բացորոշապէս: «Ահա ես դուռը կայներ եմ ու կը զարնեմ. թէ որ մէկը իմ ձայնս լսէ ու դուռը բանայ, անոր քովը պիտի մտնեմ և անոր հետը ընթրիք պիտի ընեմ, ան ալ իմ հետս»: Ահաւասիկ ամենէն բարեկամական և մտերմական յարաբերութեան որոշ փափաք մը: Յօդներու համար թէ ինք կը փափաքի մեզի հետ ամենէն բարեկամական և սերտ յարաբերութիւնն ունենալ, կը գործածէ այն մարդկային եղանակները որով սիրալիր յարգանք կը ցուցնենք մենք իրարու: Խորհնցէք. կը զիջանի նա կայնիլ մեր դուռը և զարնել, և կը խօստանայ սեղան նստիլ մեզի հետ և անոյշ հաղորդակցութիւն մը վայելել և վայելել տալ: Այսպիսի բան մը ըսել անպատկառ յանդգնութիւն պիտի ըլլար, եթէ այսքան որոշ կերպով ըսուած չըլլար արդէն բուն Սուրբ Խօսքին մէջ:

Կ'ըսուի Սուրբ Գրոց մէջ թէ «Տէրը կը խօսէր Մովսէսին հետ դէմ առ դէմ, ինչպէս որ մարդ մը իր բարեկամին հետ կը խօսի»: Ինչ խօսակցութիւններ էին անոնք որ տեղի կ'ունենային իսրայէլի առաջնորդին և այդ պատասխանատուութիւնն անոր վրայ դնողին միջև: Չթուիր թէ երբեք վախցաւ Մովսէս իր սրտին մէջ եղածն ըսելէ ամենայն հաւատարմութեամբ և վստահութեամբ: Մեծ նեղութեան մէջ էր. շուարած էր նկատելով իր ծանր պատասխանատուութիւնը: Ըսաւ նա, «Տէր, աս ազգը քու ժողովուրդդ է. ես մինակ չեմ կրնար տանիլ աս բեռը. ինծի ցուցուր ուրեմն քու ճամբադ՝ որ ճանչնամ քեզ»: Տէրը պատասխանեց. «Իմ ներկայութիւնս քու հետդ պիտի երթայ, ու քեզ պիտի հանգստացնեմ»: Մովսէս ըսաւ անոր, «Թէ որ քու ներկայութիւնդ մեր հետը չերթայ, մեզ աս տեղէն մի հաներ»: Ոհ, ինչ բնական և իրական է այս պատմութիւնը. ինչ աւելի և քաջալերական է մարդկային սրտին և Աստուծոյ միջև տեղի ունեցած այս համարձակ խօսակցութիւնը: Բոլորովին բարեկամական խօսակցութիւն է: Երբ, Մովսէսի դաշտերէն մինչև Նաբաւ

լեռան կատարը, Մովսէս կ'երթար Աստուծոյ հրաւերով, օտարի ձայն չէր այն զոր կը լսէր: Եւ երբ փաստայի կատարէն համբարձաւ երկնից կատարը, այն նոր երկրին ընկերութիւնը հարկաւ իսկոյն ընտանի եղաւ անոր: Երկինք հեռաւոր տեղ մը չէ, ոչ ալ անոր ճամբան ամայի է, երբ արդէն այս կենաց մէջ տարիներէ հետէ սովորած ենք դէմ առ դէմ խօսիլ Աստուծոյ հետ իբրեւ բարեկամի մը հետ: Արդարեւ մեր մեծագոյն օրհնութիւններուն կարգը դըրուելուն նեղութիւնները, պատասխանատուութիւնները և ցաւերը, որոց միջոցաւ կը սորվինք այսպէս դէմ առ դէմ խօսիլ անոր հետ:

ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԸ
ԱՐԱՅԱԾ
[Խմբագրական]
Յ.

Ուխտին նորոգութիւնն եւ թրիատութեամբ կնքուելէն ոչ շատ ուշ, Աբրահամ Աստուծոյ ընդունեց նոր յայտնութիւն մը նոր ձեւով (Մ. Ժ. Ը): Մինչ կէսօրին կը նստէր վրանին դուռը, երեք մարդիկ կայնեցան անոր քով. մին էր բուն Տէրը եւ երկուքը հրեշտակ էին: Ո՛ր ատեն որ հրեշտակները մարդոց կ'երեւէին, ինչպէս երեւցան Սամփոնի ծնողաց, Դանիելի, եւ Յիսուսի գերեզմանին քով կանանց, մարդու կերպարանքով կ'երեւէին, բայց ասկէ չենք կրնար հետեցնել թէ միշտ ունին այս կերպարանքը, կամ մահկանացու աչաց տեսանելի ուրիշ ու երեւցելի կերպարանք: Աբրահամ անմիջապէս զգաց թէ իր հիւրերը բարձրաստիճան անձեր էին եւ ձմեռեց զանոնք անմիջապէս իր խոնարհութիւն ըրաւ» (համար 2): Կարելի է որ, ինչպէս կ'ըսէ Էսէրայիմ, «անմիջապէս ճանչցաւ իր երկնային հիւրերուն դասակարգը, թէպէտ իրեն յատուկ փափկանկատութեամբ եւ համեստութեամբ հիւրընկալեց եւ մեծարեց զանոնք այն կերպարանքին արժանավայել եղանակաւ որով երեւցան իրեն»: Անոնք ընդունեցին անոր հիւրընկալութիւնը եւ կերան կերակուրը զոր իրենց պատրաստեց առատ քանակութեամբ եւ ընտիր տեսակէ:

Իրենց այցելութեան նպատակը երկուք էր: Մին կը վերաբերէր խոստացեալ սերունդեան, միւսը՝ դաշտի քաղաքներուն կործանման: Եթէ Սարրա Աբրահամու ժառանգին մայրը պիտի ըլլար, հուստալ սորվելու էր: Ուստի անոր ականջին նորոգութեցաւ խոստումը թէ ինք որդի մը պիտի ծնանէր. եւ նա խնդաց թերահաւատութեան: Երկնաւոր այցելուն զգացուց թէ ինք իմացաւ անոր ծածուկ խնդալը, եւ թէպէտ նա վախէն ստեց եւ ուրացաւ, սակայն իր ծածուկ խորհրդոց այսպէս իմացութիւն համոզուեցաւ հաւանականապէս, ինչպէս համոզուեցաւ Նաթանայէլ, թէ զինքն յանդիմանողը աստուածային էակ էր, եւ հաւատքի առաջնորդութեամբ, վստի դիւրուի մեզ, «Հաւատքով ինքը Սառան ալ որդեծնութեան սերմը առնելու զօրութիւն ընդունեց» (Եբր. Ժ. 11):

Իրենց առաջին պաշտօնը կատարուած էր. ուստի երեք հիւրերը ելան շարունակել իրենց ուղևորութիւնը: Աբրահամ ալ իբրեւ բարի հիւրընկալ անոնց հետ դնաց

ի նշան իր անոնցմէ բաժնուելու դժկամակութեան: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ նա գնաց մինչեւ Գաֆար-պարուքա, ուրկէ դաշտի քաղաքները քիչ մը կը տեսնուէին հեղեղատներուն մէջէն: Այն ատեն երկու մարդիկը, կամ ինչպէս կը կոչուին յաջորդ գլխոյն առաջին համարին մէջ, ճերմակ հրեշտակները, յառաջ գացին դէպ ի Սողոմ, ինչ հակադրութիւն ընդ մէջ այն դիւանական գիշերին զոր ի Սողոմ անցուցին եւ այն խաղաղաւէտ երեկոյն զոր Աբրահամու վրանին տակ անցուցին:

Աստուած Սողոմի նկատմամբ իր նպատակն Աբրահամու յայտնելու երկու պատճառ յիշեց (համար 17-19): Մէկ պատճառին նշանակութիւնը կը թուի սա ըլլալ թէ որովհետեւ Աստուած ուխտ ըրած էր թէ բոլոր ազգերը Աբրահամու սերնդով պիտի օրհնուին, վայելուչ էր որ անոր ըսէր թէ ո՛ր ազգերը պիտի զրկուէին այդ օրհնութեան: Միւս պատճառը սա էր թէ Աբրահամու քորդուցը՝ եւ իրմէ ետքը իր տանը պիտի գիւրանար հնազանդի տեսնելով անհնազանդութեան պտուղը: Աբրահամ, երբ իմացաւ Աստուծոյ գիտաւորութիւնը, իր նշանաւոր բարեխօսութիւնն ըրաւ ինչպստ զատապարտեալ քաղաքին: Այդ բարեխօսութիւնը եղաւ մեծ անշահախնդրութեամբ եւ եռանդով, եւ սքանչելի օրինակ է հաւատոյ արիւթեան եւ խորին խոնարհութեան որ ազդու աղօթքի յատկանիշը կը կազմեն, եւ զոր Տէրն մեր սորվեցուց անիրաւ դատաւորին, փարիսեցոյն եւ մաքաւորին գողգորդեալ առականքով: Նահապետը չբարեխօսեր իր սողոմաբնակ ազգականներուն համար, ոչ ալ ողորմութիւն կը խնդրէ, այլ միայն կ'ուզէ որ Աստուած արդարութեամբ շարժի այն արդարներուն հետ որ կրնային գտնուիլ այն քաղաքին մէջ: Վստահ է թէ Աստուած պիտի խնայէ քաղաքին որչափ կը ներէ արդարութիւնը: Տր. Մարքոս Տոտս կ'ըսէ թէ բարեխօսութեան բոլոր բարի տարրերուն հետ կայ տարբերութիւնը ընթերցողին ուշադրութեան, եւ որ է «սակարկելու ձկտումը որով ճիշդ կը թափուի ձեռք բերել լաւագոյն կարելի պայմանները»: Նոյն յարգելի հեղինակը կը կարծէ թէ Աբրահամու դաս էր, եթէ ոչ յանդիմանութիւն, երբ Աստուած խորհրդաւ արդարին եւ ամբարշտին միջև եւ ազատեց արդարներն առանց քաղաքին խնայելու:

Հրեշտակներուն ի Սողոմ ժամանումը փորձ մը եղաւ քաղաքին նաեւ. Ղովտի համար, թերեւս պարզ եւ գեղեցիկ իրերուն մէջ. մարդ մտնող արեւն իր մ'ըմ ճառագայթները սփռած էր դաշտօրէից: Այս եւ ոչ մէկ բան կը ցուցնէր աղէտին մօտ ըլլալը, Ղովտ ուրիշներու հետ նստած էր Սողոմի դուռը, հրապարակին մէջ, քաղաքին պարսպին ճիշդ դրսի կողմը: Ողջունեց հրեշտակները եւ ստիպեց որ ընդունին իր ասպնջականութիւնը: Այսպիսի կլիմայի տակ բացօթեայ պառկելն անվնաս բան էր, բայց Ղովտ գիտէր քաղաքացիներուն բնութիւնը եւ թէ՛ օտարականաց ապահովութեան եւ հանգստեան, թէ՛ քաղաքին պատուոյն համար ճշմարտացեայ զանոնք: Հիւր երթալ իր տունը: Պատասխանատուութիւնը զոր զգաց այս մարդոց ապահովութեան համար եւ բաղձանքը զոր ունեցաւ ծածկելու համար Սողոմացուց ցանկութիւնը եւ անդամութիւնը՝ պատիւ կը բերեն Ղովտի: Մեծ քաջասիրտութիւն

ցուցուց նաեւ ընդդիմանալով քաղաքացի-
ներուն ստորին պահանջներուն եւ անոնց
քով երթալով եւ իր ետեւէն դուռը գոցե-
լով: Իր աղջիկներն անոնց յանձնելու ա-
ռաջարկը (Ծն. ԺԺ. 8) սաստիկ կը դպչի
մեզ, բայց թերեւս Մըրֆի իրաւունք ունի
երբ կ'ըսէ թէ այդ խօսքը բարկութեամբ
ըսուեցաւ վայրկեանական յուզման ազդեցու-
թեան ներքեւ եւ սա ակնկալութեամբ թէ
պէտք է բառական իմաստով հասկնալ զայն
ինչպէս արդէն իսկ չհասկցուեցաւ: Բայց
եթէ Ղովտ աղէկ երեւցաւ, փորձը ցուցուց
թէ Սողոմոնիք ընկղմած էին ապականու-
թեան խորին անդունդը: Հրեշտակները,
փոխանակ տասն արդար մարդ գտնելու,
Ղովտի ընտանիքէն դուրս մէկ մարդ չգտան:
Ղովտ դուրս ելած էր զանոնք պաշտպանե-
լու համար, եւ ահա անոնք կը ստիպուին
պաշտպանել զնա իրենց ձեռքը երկնցնելով
եւ զնա ներս առնելով եւ բնակչիները կու-
րութեամբ զարնելով: Թերեւս այնչափ ժա-
մանակ այնպիսի տեղի մը մէջ Ղովտի ա-
պահով մնալուն միակ պատճառն այն էր որ
անոնք Աբրահամի ձեռքմբ ազատուած էին
Ղովտի համար:

Հրեշտակներն զՂովտ ազատելէ ետքը
պատրաստուեցան իսկոյն ի դործ դնել իրենց
անարկու պաշտօնը: Ղովտի պատուիրեցին
ժողովի իր ընտանեաց բոլոր անդամները,
կերելի թէ նա չունէր որդի, եւ իր փե-
սաներն (համար 14) էին կա՛մ իր երկու
աղջկանց նշանուած երիտասարդներ, կա՛մ
աւելի հաւանականապէս աւելի մեծ աղջիկ-
ներու ամուսիններ որք իրենց կիներուն
հետ կորսուեցան: «Առտու եղածին պէս՝
հրեշտակներն արտօրցուցին Ղովտը՝ մեղ-
մով ստիպում ի գործ դնելով, յաղթելու
համար անոր իր ստացուածքն իր ետեւը
ձգելու զժամակութեան (համար 16): Ղովտ
սոսկաց լեռան վրայ բնակելու վտանգներէն
եւ խնդրեց որ Սեգովը քաղաքին խնայեն,
իր պատճառաբանութիւնը, «Ձէ՛ որ անիկա
պզտիկ է» կը թուի նշանակել թէ անոր
մեղքերը շատ մեծ չեն կրնար ըլլալ: Տը-
Մարգըս Տոտս կ'ըսէ, «Հոս կը սկսի Ղովտի
նկարագրին տգեղ կողմը երեւիլ: Հանրային
մեծ աղետի մը բուն սաստկութեան ժա-
մանակ կարգադրութիւններ կ'ընէ իր ան-
հասական դիւրութեան եւ հանգստեան հա-
մար: Նոյն պաղ, անզգայ անձնասիրու-
թիւնն է որ նշանաւոր ըրաւ զնա իր բո-
վանդակ կեանքին մէջ:» Մեծ անձնասի-
րութիւն կար Ղովտի բնաւորութեան մէջ,
եւ սակայն ինչպէս արդէն ըսուած է՝ անոր
բնաւորութեան լաւ կողմն ալ կար, եւ
Պետրոս կը կոչէ զՂովտ «ան արդարը»
(Բ Պետ. Բ. 8): Փախչելու ատեն Ղովտի
կինը զո՛ւ գնաց իր անհնազանդութեան,
«Ետիդ մի նայիր» հրամանն անհրաժեշտ
եղաւ վասն զի աւելիչ փոթորիկն անոնց
կը մօտենար: Ղովտի կինը, չուզելով թո-
ղու իր տան բաները, «ետին նայեցաւ, ու
աղի արձան եղաւ»: Տեղացող աղի ծծմբային
անձրեւը խնդրեց զնա՝ եւ ապա արձանա-
ցուց զնա թանձր խաւով մը պատկելով անոր
ամբողջ մարմինը: Նա էր Ղովտի սրտին
համեմատ կին մը, եւ թերեւս Ղովտ մեծ
մասամբ անոր ազդեցութեամբ այնչափ ա-
մուր յարեցաւ հարստութեան: Անհիմն է
այն աւանդութիւնը որ կ'ըսէ թէ աղի ար-
ձանը տակաւին կրնայ տեսնուիլ:

Մին այն խնդիրներէն որոց մասին քննա-
դասները տարակարծիք են՝ կործանեալ քա-
ղաքներուն տեղն է: Այս խնդրոյն վրայ

խօսելէ առաջ վայելուչ է քանի մը խօսք
ըսել կարմիր Ծովուն վրայ: Այս, երկրա-
բանօրէն, աշխարհի ամենէն հին ծովերէն
մին է, եւ Աբրահամու ժամանակէն շատ
առաջ գոյութիւն ունէր: Սակայն ապացոյց
կայ թէ ժամանակաւ իր մակերեսը աւելի
բարձր էր քան հիմա: Ժայռերը ջուրին
այժմու մակարդակէն 300 ոտք բարձրու-
թեամբ հին ծովեզերքի մը հետքերը կը
ցուցնեն: Ոմանք կը կարծեն թէ այս ծովը
ժամանակաւ կապակցութիւն ունէր կար-
միր Ծովուն Արապայ (*) կոչուած ճիւղին
հետ: Հիմա Մեռեալ Ծովը կը գտնուի այդ
երկուքին մէջտեղը, եւ մինչ Արապայի
մակերեսը իբր 35 ոտք վեր է Միջերկրա-
կանի մակերեսէն, Մեռեալ Ծովուն մակե-
րեսը 1,300 ոտք ցած է Միջերկրական Ծո-
վուն մակերեսէն եւ 3,000 ոտք վար է Ե-
րուսաղեմէ: Յորդանան եւ ուրիշ փոքր
գետեր անընդհատ մեծ քանակութեամբ
ջուր կը թափեն այդ ծովը, բայց չոգիաց-
ման գործողութիւնն այնչափ արագ կ'ըլլայ
որ հաւասարակշռութիւնը կը պահպանուի,
լճին հարաւային ծայրին մօտ կայ աղու-
ճակի (Խալա Բուզա) մեծ լեռ մը ձէպէլ Իւս-
տամ անունով, եւ անձրեւները շարունակ
կը թանին աղը դէպ ի ծովը: Հետեւապէս
մինչ ովկիանոսի ջուրը կը պտրունակէ 4
առ հարիւր աղ, Մեռեալ Ծովուն ջուրը
կը պտրունակէ 26½ առ հարիւր: Ոչ մէկ
ձուկ կրնայ երկար ժամանակ ապրիլ անոր
մէջ, բայց թէ ոչ մէկ թռչուն կ'անցնի անոր
վրայէն՝ առասպել է: Ծայ (Խալա Բուզա),
բաղ եւ ուրիշ թռչուններ կը գտնուին
իր մէջ որ կը անանին գետերուն միջոցաւ
բերուած ձուկերով որ շուտ կը մեռնին:

Ծովուն երկու երբորդը կը կազմեն խոր
տաշտ մը ուր ջուրերը կը հասնին 1,300 ոտք
խորութեան: Հարաւային երբորդ մասը 13
ոտք միայն խոր է եւ առ հասարակ ըն-
դունուած կարծեօք այդ էր քաղաքներուն
տեղը: Անհամար վտակներ կան հոն այնպէս
որ «ամէն տեղ ջրուած էր» (Ծն. ԺԳ. 10),
եւ հարաւային արեւելեան ծայրին մօտակայ
Սաֆիյէ դաշտն հիմա կը մշակուի մինչեւ
ջուրին եզերքը: Ուրիշներ կը կարծեն թէ
քաղաքները կը գտնուէին անոր հիւսիսային
ծայրը: Կ'ըսեն թէ Ծն. ԺԳ. 9 համարը
կը ցուցնէ թէ քաղաքները կը տեսնուէին
Բեթելի եւ Գայիի միջեւ գտնուած բար-
ձունքէն ուր կայնեցան Աբրահամ եւ Ղովտ:
Բայց այդ անկարելի պիտի ըլլար եթէ լճին
հարաւային ծայրն ըլլային անոնք: Կ'ըսեն
նաեւ թէ հարաւային ծայրը պիտի չկոչուէր
«Յորդանանու հովիտը» եւ թէ այդ տեղն
հասնելու համար Ղովտի ճամբորդութիւնը
պիտի ըլլար դէպ հարաւ մանաւանդ քան
դէպ արեւելք (Ծն. ԺԳ. 11):

Աղետին պատճառին գալով, Յովսեպոս
կ'ըսէ թէ կայծակ էր, ուրիշներ կը կարծեն
թէ երկրաշարժ էր: Թերեւս թէ՛ կայծակ
եղաւ, թէ՛ երկրաշարժ հանդերձ հրաբխային
գործողութեամբ: Թերեւս կայծակը բորբո-
քեց կուպըրը եւ ծծումբը որով լի էր հողը,
եւ ապա անաւոր փոթորիկ մը բոցալաւող
զանդուածը մէկ քաղաքներուն վրայ որոց
տուները մասամբ շինուած էին թերեւս
կպրային հողէ: «Տէրը՝ ծծումբ ու կրակ
տեղաց» խօսքը կը պահանջէ այնպիսի բա-
ցատրութիւն մը, եթէ չենթադրենք հրա-
բխային գործողութիւն մը եւ լավայի հո-
սանք մը նման, անոր որով յետոյ կործանե-

(*) Այս բառը սխալմամբ Արապայ գրուած էր
նախորդ առիթներով:

ցաւ փոփոխէ: Սակայն ի նպաստ այդ են-
թադրութեան չկայ երկրաբանական ապա-
ցոյց: Բայց հաւանականապէս երկրաշարժ մը
պատահեցաւ: Կէլքի կ'ըսէ, «Լճին ծանծաղ
մասը այն աղետին հետեւանք: Համարելու
երկրաբանական պատճառ չկայ, վասն զի
ուրիշ տեղեր ստէպ պատահող գետնի թե-
թեւ սուզում մը կրնար իսկոյն ընկղմել
զայն»։ Նա կը կարծէ թէ այն քաղաքնե-
րուն տեղը այժմու Պաքուի շրջակայից
բնութիւնը եւ կացութիւնն ունէր: Սորա-
բոն եւ Տակիրտոս կը խօսին Սողոմի կոր-
ծանման վրայ:

Ղովտ երկար ժամանակ չմնաց ի Սեգովը:
Թերեւս տեսնելով թէ բոլոր բնակիչները
փախան լեռները՝ ինքն ալ գնաց անոնց
ետեւէն: Հոն իր աղջիկներուն անարգ եւ
ամօթալի ընթացքով երկու աղջերու նա-
հապետն եղաւ, Մովաբացուց եւ Ամմո-
նացուց, որք միշտ թշնամի էին Իսրայէ-
լացուց:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՒՋԱՐԿԱՌԻԹԻՒՆՆԵՐ

Աշխարհագրական խուզարկութիւնն է
երկրիս երեսին ձեւին մարդուս հետ դնե-
ցած յարաբերութեան քննութիւնը եւ ար-
ձանագրութիւնը: Բաւական չէ լոկ երկրիս
ձեւը գիտնալ, երկրիս ու եւ մասին մատ-
չելի ըլլալը կամ չըլլալը մինչեւ իսկ աւելի
կարեւոր է: Երկրիս մակերեսին այն մա-
սերուն սահմանները ուր մարդ կրնայ եր-
թալ եւ ուր չկրնար, պէտք է որոշապէս
գծուին, եւ այս միայն փորձարկութեամբ
կրնայ ըլլալ:

Ներկայ պարագայից ներքեւ, երկրիս
մակերեսին շատ մասերը անմատչելի են
մարդուն: Յարդ հնարուած ոչ մի սուղե-
լու գործիք Ովկիանոսին երեսէն շատ վար
կընայ տախիլ մեզ: Ոչ մի լեռ ելլող զեռ
իրօք յաջողած է իբր 23,000 ոտքէ աւելի
բարձր ելլել: Ոչ ոք Հիւսիսային Բեւեռէն
քանի մը աստիճան միայն հեռի ըլլալու չափ
մօտեցած է անոր, կամ ասոր չափ՝ Հարա-
ւային Բեւեռին: Հեռակայ անցեալին մէջ
երկրիս ջրային մակերեսը բոլորովին ան-
անցանելի էր: Ովկիանոսին եզրը նախա-
պատմական մարդուն կ'ըսէր, «Ասկէ ան-
դին մի՛ անցնիր»: Նաւարկութեան գիւտը
բացաւ Ովկիանոսը մարդուն առջեւ: Նոյն-
պէս ալ երկրիս մշտնջենական ձեան մակե-
րեսները իրապէս անմատչելի էին մար-
դուն մինչեւ մօտ ատեններս: Խել մը խի-
զախ եւ արտակարգ քաջութիւն ունեցող
մարդիկ երբեմն երբեմն կը վտանգէին կամ
կը կորսնցնէին իրենց կեանքերը երթալով
այսպիսի անձանթ գաւառներ: Սակայն
միայն յայնժամ երբ լեռ ելլելու արհեստը
հնարուեցաւ կարելի եղաւ սառնապատ գա-
ւառները ճամբորդել նոյն ստուգութեամբ
եւ աղահոգութեամբ որով կը ճամբորդենք
ծովու վրայ: Տակաւին չէ գտնուած թա-
փանցելու միջոցը բեւեռներուն շուրջի ան-
նման սառնապատ գաւառները, ուր սառը
ջուրին երեսը կը լողայ: Այս անշատ ար-
հեստ մըն է որ տակաւին տարրական վի-
ճակի մէջ է:

Դարձեալ, մեծ անապատները անցնիլը
անկարելի եղած ըլլալու է նախնական մար-
դուն: Գտնել եւ ընտանեցնել «անապատի
նաւը» այսինքն՝ ուղտը, ջուրի կայաններ
խուզարկել, եւ այսպէս գտնել կամ չիտնել
ճամբաներ, թափառական ցեղերու բաղմա-
թիւ սերունդներու աշխատութիւնը պա-
հանջած ըլլալու է: Այսպէս կը տեսնենք:

Թէ աշխարհագրական խուզարկութիւնը ծնունդած է ճամբորդութեան բազմաթիւ արհեստներ: Բարձր դաւաճները տակաւին ունին իրենց գիտական գաղտնիքները զորս պարզելու են: Ունին նաեւ գեղեցկութիւն, բնութեան սիրահարին համար: Յետ այսո-րիկ թերեւս տեսնենք թէ ունին կարեւորութիւն նաեւ տնտեսագիտական տեսակէտով: Շատ հաւանական է որ օր մը ոսկի գտնուի կեդրոնական Ասիոյ Քարաքորում Լեռներուն մէջ: Երբ ոսկի գտնուի հոն, պիտի շահագործուի, որովհետեւ չկան ան-յաղթելի դժուարութիւններ որ արգելին այսպիսի աշխատութիւն: Միակ խնդիրն է կազմել միութիւն մը այսպիսի մարդոց որ լեռ ելլելու արհեստը քաջ գիտնան:

Լեռ ելլելու արհեստը նոր է: Գոյութիւն չունէր 1850ին, բաւական յառաջ դացած էր 1870ին, եւ տակաւին չէ կատարե-լագործուած: Լեռ ելլողներու յաջորդ սե-րունդը աւելի պիտի զարգացնէ զայն: Կանոնաւորապէս լեռ ելլել ձեռնարկելէ ա-ռաջ, անորոշ ստակումը որ կը դրացուէր մշտնջենական ձեան գաւառները երթալու մասին, փարատելու էր: Հին ատենները կար, եւ մինչեւ իսկ հիմա կայ յետամնաց ժողովրդոց մէջ, հաւատք մը թէ բնութեան ամէն արտասովոր եւ (իրենց համար) ան-մեկնելի գործերը կ'ըլլան սաստկացող եւ չար ոգիներու ձեռքով: Միջագետքի դաշտին վրայ իսկոյն փչող փոթորիկները հին Քաղ-դէագուց կը թուէին անցնող ոգիներ: Թի-պէթի, այդ տարօրինակ եւ անհիւրընկալ երկրին, բնակիչները կը կարծեն թէ չըր-ջապատուած են ամէն տեսակ անտեսանելի զեւերէ, որ կը տենչան կորսնցնել զիրենք, եւ ուստի Թիպէթցիք ամէն կերպ մոգական նախազգուշութիւններ ձեռք կ'առնեն զե-ւերուն մեքենայութիւններուն դէմ:

Հինտու Քուշի մէջ բնակող ցեղերը կը հաւատան թէ մշտնջենական ձեան գաւառ-ները բնակութիւն են յաւերժահարսերու որ մարդս կը խնդեցնեն: Այս գաղափար-ները հիմն էին սա հաւատքին, որ մինչեւ մօտ ատեններս կը տիրէր Ալպեան Լեռնե-րուն մէջ, թէ բլուրներուն խոռոչները կան վիշապներ, առելիի գաղաններ որ ձիւնի գաւառները տանող ճամբան կը դոցեն, եւ երբեմն ալ կ'երեւնան անտառներուն վե-րին եզրերը յապաղող փայտահատներուն: Եւ մինչեւ իսկ երբ երեւակայական վիշապ-ներէ այս ստակումը վերջ գտաւ, Ալպեան Լեռանց մէջ բնակողները կը հաւատային, եւ թերեւս կան որ տակաւին կը հաւատան, թէ ձեան դաշտերը եւ բարձր լեռներու կա-տարները զեւերու եւ գառապարտաներու բնակութիւն են: Բլուրներու մասին դրաց-ուած խորհրդաւոր անը, որ այս կերպով, ինչպէս նաեւ ուրիշ կերպերով, կ'արտա-յայտուէր, պարտէր ցրուիլ մտացի մարդոց սիրտէն, որպէս զի կանոնաւոր լեռնային խուզարկութիւններ կարենային տեղի ու-նենալ:

ՓՈՇԻՆ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առանց փոշոյ պիտի չըլլար երկնից կա-պոյտ հաստատութիւնը, երկինք աւելի սեւ պիտի երեւէր քան զոր կը տեսնենք ան-լուսին գիշերները: Այս սեւ յատակին վրայ պայծառափայլ արեւը սաստիկ պիտի փայ-լէր, եւ նոյն սաստիկ լուսոյ եւ խոր ստուերի սաստիկ հակադրութիւնը պիտի տեսնուէր երկրի մակերեսին վրայ: Բան մը պիտի չլինար որ նուաճէր այս սաստիկ

հակադրութիւնը բաց ի լուսինէն եւ աստ-ղերէն որք պիտի տեսնուէին ցերեկ ատեն ալ: Բոլորովին փոշին է պատճառ որ կը վայելենք մեր մեղմ միօրինակ սփռեալ ցե-րեկուան լոյսը, որուն մասնաւոր կերպով յարմարցուած են մեր աչքերը: Նաեւ փո-շին է որ այնքան կը նպաստէ դաշտօրէից գեղեցկութեան: Բայց մինչ նախընթաց խօսքերը կը բացատրեն թէ ինչպէս փոշին լոյս կ'ընէ ամբողջ երկնից կամարը, սա-կայն չբացատրեր թէ ինչո՞ւ համար արեւ-ւուն ճերմակ լոյսին կապոյտ շառաւիղնե-րը զլիաւորապէս կ'անդրադառնան, եւ մի-այն քչիկ մը՝ կանաչ, դեղին եւ կարմիր շառաւիղներէն: Այս բանը կախեալ է փո-շի մասնիկներուն մեծութենէն: Անոնց միայն ամենանոսրներն են որ կը տար-ուին օդի հոսանքներէն օդին ամէն խաւե-րուն մէջ եւ միայն այս նուրբ ընդարձա-կածաւալ փոշոյ մասնիկներն ունին նշա-նակութիւն այս մասին: Արդ խորհինք լոյսին կազմութեան եւ անոր էութիւնը կազմող եթերի ալիքներուն ծայրագոյն աս-տիճան կարծութեան վրայ: Նուրբ մթնո-լորտային փոշին կը պարունակէ շատ մաս-նիկներ որ բաւական մեծ են անդրա-դարձելու համար կարճ կապոյտ եթերի ալիքները, աւելի քիչ մասնիկներ՝ որ կ'անդրադարձնեն կանաչ եւ դեղին, եւ աւե-լի քիչեր՝ որ բաւական խոշոր են երկայն կարմիր եթերային ալիքներուն վրայ ազ-դելու չափ: Հետեւապէս կարմիր լոյսը կ'անցնի փոշոյ մասնիկներուն ստուար մեծամասնութեան մէջէն բաղդատապէս ա-նարգել: Իսկ կապոյտ լոյսը ընդհակառակն կ'ընդմիջուի եւ կը ծաւալի, եւ ուստի կ'ըլլայ տեսանելի: Աստ'ը համար ամենա-նուրբ փոշին եւ երկնից հաստատութիւնը կապոյտ կ'երեւին:

Եւ ուստի ամենանուրբ փոշին կապոյտ կ'երեւի: Եւ դեղին մէջ, երբ օդը պայ-ծառ է, երկինքը կապոյտ կ'երեւի: Բայց քաղաքի մէջ ճերմակի մօտ կ'երեւի օդին մէջ գտնուող փոշիի աւելի խոշոր մասնիկ-ներուն պատճառաւ, որք բաւական խոշոր են եւ նպաստաւոր ճերմակ լոյս անդրադարձե-լու: Մասնաւորապէս լեռներու բարձրու-թեանց վրայ երկինքը մութ կապոյտ կ'ե-րեւի, վասն զի անօդացած մթնոլորտը կը բռնէ ամենանուրբ փոշոյ մասնիկները մի-այն: Շատ բարձրութեան մէջ երկինքը գրեթէ սեւ պիտի երեւէր եթէ փոշոյ մասնիկները չլինային կախման վիճակի մէջ: Կը տեսնենք որ երկինքը երթալով բաց գոյն կը ստանայ երբ մեր աչքերը օ-դին աւելի ցած խաւին կը դարձնենք դէպ ի հորիզոնը: Բայց ի՞նչ է պատճառը որ իտալիոյ եւ Սրեւադարձի երկրներուն երկինքը շատ մը աւելի խորունկ կապոյտ է քան մեր երկինքը: Հոն փոշին աւելի նոսր է: Այո, իսկապէս աւելի նոսր է: Ոչ թէ աւելի նոսր փոշին կը բարձրանայ օդն ի վեր, այլ մեր կլիմային մէջ փոշոյ մասնիկները շուտով կը ծծեն ջուրի շոգի որ աւելի կը խոշորցնէ զանոնք: Սակայն աւելի տաք տեղեր շոգին կը պահէ ջրային յատկութիւն եւ չիտանար տատանող տար-ուերեղով փոշին վրայ: Չիտանար մինչեւ որ օդային հոսանքները չտանին զայն աւե-լի բարձր եւ աւելի ցուրտ կողմեր, եւ յայն-ժամ խտանալով ամպի կը փոխուի:

Այս կը բերէ զմեզ փոշոյն՝ մեր մթնո-լորտին մէջ կատարած ամենէն կարեւոր դերին: Անձրեւին իջնելուն վրայ ունեցած

ներգործութեան պատճառն է փոշոյ մաս-նիկներուն վրայ շոգիին հեղուկ ձեւի վե-րածուիլը: Կրնանք իբրեւ անհերքելի իրո-ղութիւն ընդունիլ թէ ցամաքին եւ ծո-վուն մակերեսէն ելլող եւ արեւուն ազդե-ցութեամբ շոգիացած բոլոր ջուրին մէկ կաթիլն անգամ նորէն իր տեղը չդառնար առանց խտանալու փոշոյ մասնիկի մը վրայ իբրեւ կորիզի (nucleus) մը վրայ: Ջայս ապացուցանել դիւրին է: Մեծ շիշ մը կը լեցնենք կակուղ բամբակ կտաւէ անցուած օդով, մինչեւ որ նախակաւ փո-շին արտաքսուի, եւ շիշը լեցուի անփոշի օդով: Այս անփոշի օդին մէջ ներմուծէ շոգոյ հոսանք կաթսայէ մը եւ պիտի գտնես զայն թափանցիկ եւ ուստի անտե-սանելի: Ամպի երեւոյթ երբեք չենք տես-ներ շոգիին վրայ: Մի միայն բանը որ կը դիտուի սա է որ շիշին պատերը ներսէն կը սկսին կտթիլներով պատիլ: շոգին կը խտանայ քանի կը պաղի, վասն զի չկայ ու-րիշ բան որուն վրայ խտանայ: Բայց շիշն մէջ սովորական փոշուով բեռնաւորուած օդ փչէ, եւ ահա շոգին իսկոյն կը ստանայ ըն-տանի ամպակերպ երեւոյթը որոյ պատ-ճառն է անոր խտանալը փոշոյ մասնիկնե-րուն վրայ, եւ անձրեւ կը սկսի շիշն մէջ: Պատճառն այն է որ շոգին զբոսա-նայ փոշոյ մասնիկներուն վրայ եւ կը ծանրաբեռնէ զանոնք մինչեւ որ վար կ'իջ-նեն անձրեւի կաթիլներու պէս:

Ուրեմն առանց փոշոյ պիտի չունենայինք ո՛չ մէզ, ո՛չ ամպեր, ո՛չ անձրեւ, ո՛չ ձիւն, ո՛չ գեղեցիկ արեւամուտ եւ վերջապէս, եւ ո՛չ կապոյտ երկինք: Նոյն իսկ երկրի մակե-րեսը, ծառերը, տունները հանդերձ մար-դերով եւ անբան կենդանիներով մի միայն առարկաները պիտի ըլլային որոց վրայ շո-գին կարող պիտի ըլլար խտանալ, իւրապե-սէ պիտի սկսէին կաթիլներ կաթիլիլ ելլը եւ օդը բաւական պաղէր: Ձմեռը ամէն բան պիտի ծածկուէր սառնեղէն կեղեւով: Մեր հանդերձները պիտի ծծէին իրենց վրայ գո-յացած ջուրը: Հովանոցներն օգուտ պիտի չընէին: Նաեւ, շոգեով բեռնաւորեալ մթնո-լորտը պիտի թափանցէր մեր սենեակնե-րուն մէջ եւ պիտի խտանար պատերուն եւ կահ կարասիներուն վրայ: Համառօտե-աշխարհը որուն մէջ կը բնակինք, բոլորովին ուրիշ աշխարհ մը պիտի ըլլար եթէ փոշ չլինար: Յորմէ հետէ դիտուեք սկսան հասկնալ փոշոյն կատարած կարեւոր դերը բնութեան տնտեսութեան մէջ, կերպեր կը գործածուին համբելու այս ինչ միջոցին մէջ պարունակուած մասնիկները: Լոյսու-նի եւ փարիզու մէջ գտնուած է որ մէկ խորանարդ հարիւրորդամեթրին մէջ գրե-թէ քառորդ միլիոն մասնիկներ կը բովան-դակին: Էյֆէլի Աշտարակին գագաթը նոյն միջոցին մէջ ատոր իւր կիսուն չափ մասնիկ կը գտնուի, մինչ բարձրաբերձ Ալպանց վրայ մէկ հարիւրորդամեթրին մէջ իւր եր-կու հարիւր մասնիկ կը գտնուի: Մեծ բարձրութեանց մէջ փոշոյն մեծ մէկ մասը ոչ թէ երկրէս՝ այլ դուրսէն եկած է, եւ նման օդաքարերու կը բաղկանայ բնա-ծուիս (carbon) եւ երկաթէ:

ԱՓՐԻԿԵԻ ԶԵՐՄԱԿ ՄՐՋԻԻՆՆԵՐԸ

Ափրիկեան դաշտագետնի մը յատուկ են ճերմակ մըջիւնի բուրգերը: Հազիւ կը գտնուի ուրիշ միջատ մը որ ճերմակ մըջիւ-նին չափ ատելի ըլլայ մարդոց, որք մեծա-պէս իրաւունք ունին տածել այդ ատելու-

թիւնը: «Ափրիկէի մէջ կան երկիրներ» կը գրէ ճանապարհորդ մը, «ուր եթէ փայտէ սրունք ունեցող մարդ մը գիշերը պառկի քնանալու համար, առտուն իր սրունքէն բան մը մնացած պիտի չգտնէ բայց միայն քիչ մը սղոցի փոշի» Այս միջատները կը կրծեն ամէն բան. տուներուն պատշգամբները եւ սիւները, սեղաններ, աթոռներ, հանդերձի պահանջներ, գիրքերու կողքեր, բրդեղէն կտաւներ, եւ իրօք բան մը չկայ որ զերծ ըլլայ անոնցմէ, բաց ի երկաթէն: Անոնց աւերիչ աշխատութիւններուն ազատ ցոյցները կը տեսնուին ամէն կողմ, բայց ճերմակ մըջիւններն իրենք քիչ անգամ կը տեսնուին: Ծածկաբար յառաջ կը տանին իրենց աշխատութիւնը: Ամէնքն ալ կոյր են, բաց ի իրենց պետէն եւ թագուհիէն, եւ ամէնքն ալ անպաշտպան են բաց ի իրենց զինուորական դասակարգէն, որ բազմութեան հարկերին իր մէկը կամ երկուքն է: Որպէս զի սովամահ չըլլան, պէտք ունին դուրս ելլել իրենց ստորերկրեայ բնակարաններէն կամ բուրգերէն՝ չոր փայտ փնտռելու համար. եւ որովհետեւ կոյր են, իրենք զիրենք պաշտպանելու լաւագոյն կերպը գտած են անտեսանելի մնալը:

Եթէ մարդ պատահութիւն ունենայ դիտելու այս միջատը մինչ կը զբաղի իր կործանարար գործով, պիտի վկայէ թէ տեսարանը իրօք յոյժ նշանաւոր բան է: Կը տեսնէ բացուածք մը հողին մէջ, Հոն կ'երեւի փոքրիկ գլուխ մը ծնօտներուն մէջ կաւի կտորիկով, կտորիկը վար կը դրուի, եւ շուտով ուրիշ գլուխ մը կ'երեւի ուրիշ կաւի կտորիկով որ օծուած է մածուցիկ լորձոնքով, որու միջոցաւ կաւի կտորիկները իրարու կը փակցուին: Այս կերպով, անդադար աշխատութեամբ, կը շինուի կաւէ փոքրիկ խողովակ մը եւ կ'երկնցուի մինչեւ որ հասնի եւ փակչի չոր առաղձի կտորի մը: Զինուոր մըջիւնները կը հսկեն բոլոր այդ միջոցին եւ կը պահպանեն գործը թըշնամի միջատներու դէմ: Յետոյ մըջիւնները կրծելով կը մտնեն ատաղձին մէջ, կ'ուտեն կամ կը պարպեն անոր ներքին մասը եւ կը թողուն նուրբ արտաքին կեղեւ մը: Այս ճերմակ մըջիւններուն շինած խողովակաձեւ անցքերը աւելի դարմանալի են քան իրենց բրդաման բոյները: Փոքրիկ կազի խողովակի մը տրամագծին չափ տրամագիծ ունին, եւ մըջիւնները ծամածուռ ձեւով կը փորեն զայն ծառի մը բունին մէջ փնտռելու համար չորցած ձիւղ մը: Մարդ կրնայ ծամորդել ժամերով եւ չգտնել միակ ծառ մը որ չունենայ այս անցքերէն մին:

Ճերմակ մըջիւնները թէպէտ կործանարար սովորութիւններ ունին բայց շատ մը օգտակար գործեր ալ կը կատարեն: Ճշմարիտ մաքրութիւն կը փայլի կեդրոնական Ափրիկէի անծածկոյթ գրօսավայրի նման տեսարանին մէջ որ անմիջապէս աչքի կը դարնէ: Տեսնողին սա գաղափարը կու տայ թէ զգուշութեամբ եւ խնամով աւելուած է, եւ մարդ կը հարցնէ ինքնիրեն, ահամայ, թէ ո՞ր բարի գիտնէին արդեօք այս անմարդաբանակ վայրերուն մէջ այսպիսի կատարեալ մաքրութիւն եւ կարգ կանոն կը պահէ: Արդարեւ այլ եւ այլ կարգի անտառապահներ կան, որք շարունակ կը զբաղին վերցնելու բոլոր մեռած կենդանական նիւթերը, ինկած փիղէն մինչեւ մեռած ճանձը, եւ մաքրարար գետինն մէջ կը թաղեն ինչ որ չեն կրնար սղաւել: Ինչ որ ասոնք կ'ընեն կենդանական մնացորդներու, նոյնը կ'ընեն

ճերմակ մըջիւնները բուսականներու: Ճերմակ մըջիւնները կը յարձակին ամէն ծառի բունի, ոստի, ձիւղի կամ հին կեղեւի խաւի վրայ այն վայրկեանին որ կը չորնան ասոնք, վասն զի կ'ուտեն զանոնք, եւ իրենց թիւը իրենց ուտեստին քանակութեան համեմատ կ'ըլլայ: Այսպէս բնական օրէնքով կը պահուի ճերմակ մըջիւններուն եւ բուսականաց քանակութեան հաւասարակշռութիւնը:

ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐՈՐԻՆԱԿ ԴԵՊՔԵՐ

Յիշողութեան ամենէն հետաքրքրական դէպքերն են անշուշտ անոր կատարեալ ընդմիջումները. եւ այսպիսի դէպքեր աւելի սաեպ կը պատահին քան կը կարծուի ընդհանրապէս: Անգամ մը իբր երեսուն տարեկան երիտասարդ մը Մելպորնի ոստիկանութեան շէնքը դնաց եւ խնդրեց որ ըսեն իրեն թէ ո՞վ է ինք: Իսկզբան խելագար կարծեցին զինք, սակայն շուտով համոզուեցան թէ իրաւ է որ անոր յիշողութիւնը առժամապէս խանգարած է: Պահպանութեան ներքեւ առնուեցաւ եւ պահուեցաւ Մելպորնի բանտը ուր բժիշկներու եւ պահպաններուն մեծ ուշադրութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ առարկայ եղաւ: Առտու մը տեսան որ մեծ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէ երգեցողութեան: Պատճառը հարցնելով ըսաւ, «Ինծի կու գայ թէ տեղ մը ատիկա լսած եմ ասկէ առաջ, ինչ է այդ» Զհասկըցաւ երբ իրեն ըսին թէ երաժշտութիւն է, սակայն պաշտօնին վախճանին Տր. Շիլտս զինք երգեհոնին քով առաջնորդեց, եւ անոր ցուցնելէ ետեւ թէ ձայները յառաջ կու գան բանալիներուն վրայ մտտով կոխելով, նստեցուց զնա երգեհոնին առջեւ: Երիտասարդը քանի մը ձայներ դարկաւ առանց զիտնալու թէ ինչ կ'ընէր, եւ յետոյ զարկաւ նաեւ մէկ երկու ուրիշ իրարու հետ ներդաշնակ ձայներ, եւ մէկ վայրկեանի մէջ մեծ հրճուանքով սկսաւ զարնել Հէնտըրի հոշակաւոր գործէն, Սթեֆան Բլոքի կտոր մը, եւ ճշգրտեամբ ու լաւ ալ: Երգեհոնին փակաղակները գործածեց, ցուցնելով թէ տեղեակ էր գործիքին, եւ այս կերպով հետզհետէ իր կորուսած յիշողութիւնը ձեռք ձգեց:

Զարմանալի պատմութիւն մը կը պատմուի նաեւ թէ Սըր Ուոլթըր Սքոթ իր Տիէ Պրայթ ալ Լաֆրան անուամբ վէպը հիւանդութեան ժամանակ գրելէն ետեւ, գտաւ որ բոլորովին մոռցած է թէ ինք ստեղծած է այդ գիրքը: Չէյմս Պէլլէնթայն կ'ըսէ, «Դիւրեք գրուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ Մր. Սքոթի անկողնէ ելլելէն առաջ. եւ ինք զիս կը վստահացնէ թէ, երբ առաջին անգամ աւարտած եւ տպագրուած գիրքը իր ձեռքը դրուեցաւ, չէր յիշեր անոր պարունակած ոչ մի դէպք, մարդը կամ խօսակցութիւնը: Պատմութեան նախնական եւ իրական դէպքերը, զորս տղայութենէ ի վեր գիտէր, տակաւին կը յիշէր, սակայն նոյնքան անտեղեակ էր իր գրած պատմութեան որքան երբ սկսաւ կամ մինչեւ իսկ խորհեցաւ գրել զայն» Այս իրողութիւնները կը հաւաստէ Մր. Լոքարթ, Սըր Ուոլթըրի փեսան եւ կենսագրողը, այնպէս որ բոլորովին անվիճելի են:

ՇԱՆԹ

Շանթ արձակող փայլակը ամենէն վտանգաւոր եւ կործանարար ձեւն է կայծակին, սակայն բարեբաղդապէս շատ քիչ կը պատահի: Մօտերս շանթաւոր սպանուելէ

մազապուր աղատուեցաւ Պելճիական Դպրոցին նշանաւոր վերաբոյժը Տր. Լ. Տանտոա, վերաբուժութեան փրօքէսոր Լուվենի Համալսարանին, որ Լինտըն, մերձակայ քաղաքը, գացած էր հիւանդի մը այցելելու, եւ իր վերադարձին երբ շոգեկառքէն վար իջնելով տուն կ'երթար, ծանր փոթորիկի մը բռնուեցաւ: Երկիրքը կէս գիշերուան չափ մթնցաւ, այնպէս որ դժուարութիւն կը քաշէր հեռագրական ձողերէն որ իր ճամբուն վրայ տնկուած էին: Քանի մը վայրկեանէն հրեղէն գունտ մը, ինչպէս կ'անուանէ ինք, ինկաւ իր վրայ. անոր հարուածին ուժգնութենէն ճամբէն դուրս գլորեցաւ մինչեւ ճամբուն երկայնութեամբ պեղուած խրամէն անդին, եւ ինկաւ մերձակայ դաշտին մէջ: Այդ ժամանակ իր երկու ձեռքերով բռնած էր մեծ հովանոց մը փայտէ կոթէն որ անսովոր կերպով թանձր էր: Երբ հարուածէն ետքը խելքը վրան եկաւ, ահա հովանոցին լաթը բոլորովին այրուած էր, եւ անոր պողպատէ թելերը ծամածռած եւ ամէն տեսակ ձեւեր առած էին: Անտարակոյս անոր կեանքը աղատուած էր հովանոցին փայտէ կոթին շնորհիւ: Եթէ կոթը մետաղէ ըլլար, Տր. Տանտոա համոզուած է թէ անմիջապէս կը մեռնէր: Կատարեալ տասը վայրկեան անցած էր մինչեւ որ նա կարող եղաւ կայծակին հարուածէն թմրած իր բազուկները եւ սրունքները գործածել: Ի վերջոյ կրցաւ նորէն քալել սկսիլ եւ երթալ տուն:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՏԱԽՏ

(Թարգմանիկ Ռաբբանուս)

Ժամանակէ մը ի վեր հնաոխտ կը տիրէ օսմ. պետութեան ասիական եւ եւրոպական կուսակալութիւններէն ոմանց մէջ, կը յուսանք թէ այս հիւանդութիւնը կը ջնջուի Բարձրելոյն ողորմութեամբ եւ ի գործ դըրուած զգուշական տնօրինութեանց շնորհիւ: Այսու ամենայնիւ որպէս զի չծաւալի, չվարակուած տեղերու, նաեւ վարակուած տեղերու, ժողովուրդը պարտին միտ դնել քանի մը կարեւոր բաներու: Ուստի յարմար դատուեցաւ քանի մը թեւադրութիւններ ընել եւ քանի մը զգուշական միջոցներ ցուցնել:

Նախ, մի վախճաք. վասն զի ամէն բնական շուրջ չմեռնիր: Առանց մասնաւոր միջոցներ գործածելու անգամ, բռնուողներէն 100ին 50ը կ'ազատուին: Իսկ երբ յարմար դեղեր եւ միջոցներ գործածուին, անտարակոյս 100ին 80ը կ'ազատուին: Քանի որ Աստուած գիտութիւն եւ միջոցներ շնորհած է մեզ որ այսպիսի չարիքէ մը աղատուինք, անշուշտ յանցանքը մերը կ'ըլլայ եթէ անհոգ ըլլանք եւ չգործածենք այն միջոցները:

Բնականաբար ամէն բանէ առաջ պէտք է այս հիւանդութենէն չբռնուելու հոգ տանիլ: Սակայն պէտք է փախչիլ եւ պահուիլ: Մինչեւ անգամ երբ վարակուած մարդու մը քով կը գտնուինք, եթէ զգուշական միջոցներ գործածենք, գրեթէ վտանգ չկայ որ բռնուինք: Յայտնի է թէ այս ախտին պատճառն է մեր ստամոքսին եւ աղիքներուն մէջ տեսակ մը ֆլորայի, պարզ աչքով չտեսնուելու չափ փոքր որդերու, տեղաւորուելու: Ըսել է թէ մարդ այս ախտէն կը բռնուի միայն երբ իր ստամոքսը կը մտնեն ուրիշ վարակալի մը ստամոքսէն կամ աղիքէն:

բէն ելած միջոցներ. եւ կարելի չէ որ բռնուի վարակեալին շունչէն կամ քրտինքէն: Ուստի, հիւանդին ստամոքսէն եւ աղիքներէն ելած ամէն նիւթ դուրս թափելէ առաջ, պէտք է ջնջել, սպաննել անոնց մէջ պարունակուած միջոցները: Այս շատ դիւրին կերպով կրնայ կատարուիլ: Պէտք է 400 տրամ ջրոյ մէջ 20 տրամ արջասպ (թարս պոյս) դնել եւ հալեցնել եւ յետոյ այս ջուրէն մաս մը լեցնել այն ամանը ուր կը գտնուի հիւանդին փսխուէնքը կամ կղկղանքը (աղիքներէն ելած աղտոյղութիւնը): Արջասպը կատարելապէս կը սպաննէ ակտին միջոցները: Սակայն եթէ, առանց այս կերպով միջոցներն սպաննելու, հիւանդին փսխուէնքը եւ կղկղանքը թափուին արտաքինը կամ ուրիշ տեղ մը, ակտին գարձեալ երեւան գալուն պատճառ կը տրուի:

Հիւանդին հագուստին, անկողնոյն, սաւանին, եւն. վրայ ալ միջոց կը գտնուի: Բայց ասոնք արջասպի ջուրի մէջ չեն դրուիր, կը սեւնան: Ուստի ասոնք ալ պէտք է եռացնել ջուրի մէջ դնել եւ լաւ մը եռացնել: Սակայն աւելի աղէկ կ'ըլլայ այսպիսի բաները այրել, ջնջել քան պահել եւ ուրիշներուն վառուելուն պատճառ ըլլալ: Շատեր շատ անգամ իրենց հանդերձներուն վրայ եւ իրենց սենեակներուն մէջ «Ի» ֆէնէլ կը ցանեն՝ անոր զօրութիւնը չգիտնալով. սակայն «Ի» ֆէնէլի այս գործածութիւնը բնաւ օգուտ չունի: Ա. Ի. ֆէնէլն օգուտ կ'ընէ այն ատեն միայն երբ ամբողջովին իր մէջ կը մխուի եւ կը մնայ այն բանը որոյ թոյնը ջնջել կ'ուզուի: Ա. Ի. ֆէնէլի լոկ հոտէն օգուտ մը յառաջ չգար: Չմարած կիրը արտաքինոյի (թարս պոյս) կամ կոյանոցի մէջ թափելն օգտակար է: Աւելի աղէկ է չոր հոգ թափել. եթէ կը գտնուի: Արջասպի վերոյիշեալ խառնուրդը այսպիսի բաներու ալ գործածել շատ աղէկ է: Պատերն ալ կ'իրոյն ծեփելն օգտակար է:

Հնտախտէ բռնուած հիւանդներու խնամ տանողները երբեք իրենց ձեռքը իրենց բերանը տանելու չեն, եւ աւելի աղէկ կ'ըլլայ եթէ իրենց երեսներուն ալ չտանին. վասն զի իրենց ձեռքերուն վրայ միջոցներ կրնան գտնուիլ: Միջոցները ձեռաց վրայ մնալով վնաս չեն գործեր: Եթէ բերանը մտնեն եւ ստամոքս երթան, այն ատեն հիւանդութիւնը կը ծագի: Ուստի պէտք է շատ անգամ ձեռք լուալ օճառաջրով: Աղէկ է ստէպ հագուստը փոխել: Թէ՛ հիւանդը խնամողները, թէ՛ ուրիշները պէտք է ուշադրութիւն ընեն սա բաներուն: Եթէ ջուր կամ կաթ պիտի խմեն, զանոնք լաւ մը եռացուցած ըլլալու են: Պտուղէ եւ փորձարութիւն տուող ամէն բանէ զգուշանալու են: Եթէ մէկը ինչ եւ իցէ պատճառաւ քիչ մը լուծում ունենայ, անմիջապէս դադարեցնելու է զայն: Քանզի մարսողական գործարաններու ամէն անկանոն վիճակ նպաստաւոր է այս հիւանդութեան: Ուստի աղէկ է օրը երեք չորս անգամ պիղմութ առնել քառանկան ցորեն, կամ օրը երկու երեք անգամ կէս կէս ցորեն ավիոն առնել 5 կամ 10 ցորեն գիտորով (մալը): Օրը երեք անգամ կերակուր ուտելու է: Անթիւն կուշտէն աւելի շուտով կը բռնուի: Հիւանդի հետ յարաբերութիւն չունեցողը բնաւ հոգ ընելու չէ: Եթէ հնտախտի դէպքերը քիչ են, տունը եւ մարմինը մաքուր պահելն զատ մասնաւոր բանի մը պէտք չկայ: Հնտախտին գլխաւոր թշնամին մաքրութիւնն է:

Սակայն եթէ հնտախտի դէպքերը շատ են, հիւանդութեան չորանուելու համար աղէկ է սա զգուշութիւններն ընել: Ըսենք թէ չէք գիտեր թէ ուրիշ կու գայ ձեր հացը կամ ուտելիքը. գիտցէք սակայն թէ կրակն ամէն բան կը մաքրէ: Թող ձեր տունը մտած ամէն ուտելիք լաւ մը եփուի: Այն ատեն ապահով կ'ըլլաք: Հացն անգամ աղէկ է կրակի վրայ տաքցնել: Խմուելու ջուրն ալ կանխաւ եռացնելու եւ վրան ծածկելով պաղեցնելու է: Եւ այնուհետեւ խմելու է:

Հիւանդութեան ծաւալման առջեւն առնող օգտակար դեղ մը կայ. ծծմբային թթու (լաս էսալ): Եթէ 90 տրամ ջրոյ մէջ 10 տրամ ծծմբային թթու խառնուի, խառնուրդը կը կոչուի ջրախառն ծծմբային թթու, եւ դեղագործներու քով գտնուած ծծմբային թթուն առ հասարակ այս տեսակն է: Չուտ ծծմբային թթուն մէջ եթէ ջուր խառնուի, ջուրը քիչ քիչ դնելու է, եթէ ոչ՝ մէկէն կ'ետայ եւ կը կոտրէ շիշը: Ջրախառն ծծմբային թթուն երեք կամ չորս տրամ դնելու է 100 տրամ ջուրի մէջ, քիչ մը շաքար ալ խառնելու է, եւ այս խառնուրդէն օրը քանի մը անգամ խմելու է իրեւելանաւ (լիսապոս): Ասոր օգուտը սա է որ միջոցը չկրնար այսպիսի թթուի մէջ ապրիլ: Միանգամայն ծծմբային թթուն թեթեւ փորձարութեան դեղ է:

Արդ զանք հիւանդը դարմանելու խնդրոյն. թէպէտ դարմանը զոր պիտի բացատրեմ՝ շատ գործածուած չէ բժիշկներէն, սակայն ուր որ խնամով ի գործ դրուեցաւ, հարիւրին 80ը կամ 90ը առողջացան: Տրուելու դեղն է «Լասալ»: Սակայն սովորաբար տրուած քանակութեան շատ աւելի պիտի տրուի: Թերեւս վախճայ մարդ թէ վնասակար է այդ, բայց երբեք վնաս տուած չէ: Չմոռնալով ըսել թէ պէտք է «Լասալ» դեղահատի վերածել, այլ ջուրի մէջ խառնելու, կամ փոշույ վիճակի մէջ կլլելու է: Մինչեւ փսխուէնքը կամ փորձարութիւնը դադրի՝ ժամը անգամ մը, եւ հիւանդին վիճակին նայելով հետզհետէ աւելի քիչցնելով, «Լասալ» տալու է հետեւեալ կերպով, այսինքն 10 ցորեն «Լասալ», 30 կաթիլ (1 տրամ) ջրախառն ծծմբային թթու, 15-20 տրամ (երկու գաւաթ խահուէի) ջուր: Եթէ 5-10 ցորեն ալ արջասպ (թարս պոյս) դրուի այս բաղադրութեան մէջ, երբեմն աղէկ կ'ըլլայ: Ասոնք ամէնը մէկտեղ, այսինքն մէկ անգամէն, տալու է: Եթէ փսխուէնքը կամ փորձարութիւնը չդադրի, ժամ մը ետքը դարձեալ տալու է: Յետոյ հիւանդին վիճակին նայելով տակաւ առ տակաւ քիչցնելու է: Այս բաղադրութիւնը ամէն ուրիշ դեղէ աւելի կը նպաստէ փսխուէնքը եւ լուծումը դադարեցնելու: Սակայն եթէ շատ սաստիկ փսխէ հիւանդը, եւ դեղն իսկ երեք չորս անգամ առնելէ ետքը դուրս տայ փսխուէնքին հետ եւ չլաղրի փսխելէ, հետեւեալ դեղը տալու է գրեթով (հօփս): Այսինքն առնելու է 1 քաշ տաք ջուր, 1-2 տրամ ջրախառն ծծմբային թթու, 30-40 ցորեն «Լասալ», եւ գրեթով ընելու է: Արդէն շատ աղէկ է գրեթով տաք ջուր տալ հիւանդին: Որչափ մարմինը կարող է դիմանալ, ջուրը տաք ըլլալու է: Եթէ «Լասալ»-ին պատճառաւ հիւանդին գլուխը ցաւի կամ ականջները դռնեն (լիսապոս), կարելի է հիւանդը հանգստացնել. պաղ ջրով թրջուած լաթ դնելով անոր գլուխը եւ տաք խմելիք տալով:

Մնացեալ դարմանները դիւրին են: Հի-

ւանդը տաք պահելու է. բնաւ արիւն առնելու չէ, սենեակին օդը մաքուր ըլլալու է: Ուտելիքն ըլլալու է մսի ջուր, կաթ, մածուկ, շատ եփուած բրնձի ապուր, եւ ուրիշ այսպիսի թեթեւ եւ դիւրամարս բաներ: Ուտելիքը միշտ տաք տաք տրուելու է: Գինի, օղի երբեք տրուելու չէ: Ապացուցուած է թէ այս ակտին բռնուողին վնասակար են գինին եւ օղին:

Հիւանդութեան նշաններուն վրայ բան մը չըսի դեռ: Ամէն սաստիկ լուծում հնտախտ չէ: Լոկ վախճալով ալ կրնայ մարդ լուծում ունենալ, սակայն առանց հնտախտէ բռնուած ըլլալու: Հնտախտի նշաններն են հետեւեալք. փսխուէնք, լուծում եւ ջղաճգութիւն («Լասալ»): Յետոյ կու գայ այս ակտին յատուկ տեսակ մը պաղ քրտինք եւ թալկացում («պոյս»): Կղկղանքին մէջ ալ կ'երեւին բրնձի հատիկներու նման բաներ, ուստի հիւանդին կղկղանքին կ'ըսուի բրնձի ջուր:

Կը յուսանք որ այս համաճատ տեղեկութիւնները կարգաւոր մարդիկ պարապ տեղը պիտի չվախնան, եւ պէտք եղած ջանքը պիտի ընեն որ հիւանդութիւնն արագ չտարածուի, եւ պիտի կրնան դարման տանիլ անոնց որ անկէ կը բռնուին:

Թալաս

Ո. Ս. ՏԱՏ

ԱՌԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՔԱՂԱՔԸ

Բ.—Առաջ Գլու Եկեղեցի լուսնայ

Յովհաննէս կ'ըսէ թէ երկնային քաղաքին մէջ չտեսայ եկեղեցի գոր անհրաժեշտ պիտի համարէինք մենք քաղաքի մը համար: Բայց ինչ բան ունին եկեղեցական հանդերձները, պերճանքը եւ արարողութիւնները նազովրեցի Յիսուսին հետ: Ժողովուրդին մեծ մասին համար Քրիստոնէութիւնը՝ տաճարի պաշտամունք, ծէսեր եւ իրական կեանքի հետ երբեք գործ չունեցող բան մը նշանակելուն համար է որ անոնք կը պաղին անկէ:

Ամենէն ցաւալի իրողութեանց մին սա է թէ եկեղեցական մեծ կազմակերպութիւններ չեն հասկցած Քրիստոսի կրօնքին պարզութիւնը: Ամբողջ ազգեր կը հաւատան թէ Յիսուս քահանայ մըն է, կրօնքը եւ կեղեցական արարողութեանց համադրուածքը, եւ հաւատքը՝ եկեղեցիի դաւանութեանց յարում: Որդւոյ մարդոյ կրօնքը վռնտուած է իր ընկ վայրէն, որ է մարդկութեան Սիրտը: Եկեղեցիները յափշտակած են Քրիստոնէութիւնը քաղաքէն եւ բանտարկած են զայն խորանի վանդակապատներու ետեւ, գողցած են Քրիստոսը ժողովուրդէն: Չարմանալի չէ որ աշխարհական եւ կրօնական բաները օրէ օր իրարմէ կը հեռանան փոխանակ իրարու մօտենալու եւ միանալու: Հին երուսաղէմ համակ տաճար էր, Միջին Դարուց եկեղեցին համակ տաճար էր, սակայն Նոր երուսաղէմը պիտի չըլլայ տաճար, այլ ընկերութիւն մը ուր Աստուած կը բնակի: Այս էութեամբ վեր ի վայր չենք դարձնել երբ տաք մարդոց ինք կը ջանան սոսկ մարդիկ եկեղեցի տանիլ, եւ միայն մին կը ջանայ մարդիկ համոզել թէ իրենք են եկեղեցին:

«Ասոր մէջը եկեղեցի չտեսայ» Ապագայ քաղաքը առանց եկեղեցիի պիտի ըլլայ: Եթէ քաղաք մը չիւնէի, առաջին քարը դր հոն պիտի դնէի՝ պիտի ըլլար եկեղեցիի անկեան քար: Սակայն եթէ քարոզէի այդ եկեղեցիին մէջ, քարոզիս բնաբան պիտի ընտրէի, «Ասոր մէջը եկեղեցի չտեսայ» Պիտի ըսէի օւնկնդիրներուն թէ եկեղեցիին պաշտօնն է մարդիկ այնչափ դարգացնել

հոգեւորական — որ պէտք չզգաւ եկեղեցիի։ Ուրիշ խօսքով, ինչ որ կը ցուցնեն եկեղեցական պաշտամունքներն է Գրիստոնէութեան այժմու անկատարութիւնը։ Եւ երբ Որդւոյ մարդոյ կրօնքը աւելի կատարեալ կերպով մարմնանայ աշխարհիս մէջ, եկեղեցիներու, ծէսերու եւ ասոնց նման բաներու հարկը պիտի պակսի, որովհետեւ ասոնք իրօք միայն ճշնող հոգիներու նեցուկներ, երկնային քաղաքին շինութեան համար լաստակերտներ են։ Անշուշտ այս չնշանակեր թէ եկեղեցին ջնջուլու ենք, այլ թէ երբ որ մեր կրօնական կեանքը աւելի կատարելագործուի, եկեղեցին եւ ծէսերը ինքնին պիտի վերանան, այսինքն անոնք ոչ միայն կրօնքին ամբողջութիւնը չեն, այլ մինչեւ իսկ անոր էական չեն։

Ժողովուրդին մէջ ապրիլ ոչ թէ սուրբի կամ ճգնաւորի պէս, այլ իբրեւ ընկեր ընկերի հետ։ Աստուծոյ ծառայել ոչ թէ արարողութեամբ, այլ սրտին ազատ հոսումով։ Դարձեալ ընկերութեան կարօտութիւնները լեցնել եւ բուժել անոր վերքերը, կատարել քաղաքին գործերը — ընկերական, առեւտրական, քաղաքական, մարքաւորական — Գրիստոսի հոգիով եւ Բերիստոսի համար, այս է Որդւոյ մարդոյ կրօնքը եւ երկնից ամենէն մօտ բանը։ Մեր մանկութեան երկիրքը որ լոկ Կեւմըն էր, այնչափ կը տիրէ մեր խորհուրդներուն վրայ որ չենք համոզուիր բուն ճշմարտութեան թէ երկիրքը մեծաւ մասամբ ձգձկ մըն է։ Գրիսի երկու հարուածով Յովնանէս կը նկարագրէ երկիրքը։ «Իր ծառանքը պիտի ծառայեն անոր, եւ իր երեսը պիտի տեսնեն, եւ անոր անունը իրենց ճակատներուն վրայ պիտի ըլլայ»։ Անոր երեսը պիտի տեսնեն։ Ո՛ր, Բաղաքին մէջ, Յաւիտեականութեան մէջ, Այո, բայց նաեւ վաղը։ Անոնք որ կը ծառայեն ու եւ քաղաքի մէջ չեն կրնար չարունակ չտեսնել զԳրիստոս։ Երբեք չխօսուիր քաղաքը խօսք մը երբ Գրիստոս ինքն չխօսի։ Երբեք չըլլար խոնարհ ծառայութիւն մը յորում Գրիստոս ինքն չերեւնայ։ «Ով որ աղայ մը ընդունի իմ անունովս, զիս կ'ընդունի»։ Այսպէս է որ կը տեսնենք զԱստուած — անոր կամքը ընկելով։ Եւ ուրիշ կերպ չկայ։ Եւ այսպէս է որ Աստուծոյ նման կ'ըլլանք։ որ Աստուծոյ անունը մեր ճակատներուն վրայ կ'ըլլայ։ Գործերը մարդոց հոգիներուն վրայ կ'ազդեն։ Բարի գործերը բարի մարդ կը չինեն, արդար գործերը՝ արդար մարդ, մարդասէր գործերը՝ մարդասէր մարդ, աստուածային գործերը՝ աստուածային մարդ։ Եւ ուրիշ կերպ չկայ ըլլալու բարի, արդար, մարդասէր, աստուածային։ Եւ երկիրք չկայ անոր համար որ չէ ասոնք։ Որովհետեւ ասոնք են երկիրքի հանգամանքները։

Յ. Ս. Վ.

ՄԱՍՏԱՐՈՅ

Նիկոմիդիոյ Աւետարանական հասարակութեան պատուաւոր անդամներէն Իփէքճեան զերգաստանի մայրը, տիկին Մարիցա Ա. Իփէքճեան, կին ողբացեալ Անդրանիկ աղա Իփէքճեանի, որ ամիսէ մը հետէ Պարտիզակ կը գտնուէր, ի Տէր ննջեց յուրիս 6, չորեքշաբթի օրը, ժամը 2ին։ Սոյն ազնիւ տիկնոջ մահուան պարագայը յոյժ ցաւալի էին։ Սաստիկ կաթուած մը

բաժնեց զնա իւր սիրելիներէն։ Հանգուցեալ տիկինը իւր սիրելի ամուսնոյն պէս ընդօրինակելի կեանք մը ունեցաւ, միշտ հեղահամբոյր բնաւորութեան մը տէր ըլլալով։ Սիրելի եղած էր ամենուն։ Երբեք տեսնուած չէր որ իւր կենդանութեան միջոցին մէկու մը սիրտ վիրաւորած ըլլայ։ Կռիւէ խիստ կը խորշէր։ Միշտ խաղաղութիւն կ'ուզէր տեսնել իրեններուն մէջ։ Ամէն յանցանք կը ծածկէր։ Եթէ ուրիշ մէկը զինք վշտացնէր, կուլ կուտար անոնց մէկու յայտնելու իւր վիշտը, որպէս զի խաղաղութիւնը չի վրդովի։ Միշտ կարեկից սիրտ մ'ուէր։ Պատրաստ էր իւր ունեցածը զոհելու ամէն անոնց որ իրեն կը դիմէին վշտահար։ Իւր մեծագոյն խրատ սա եղաւ իր որդւոց. «Չաւակներս, սիրեցէք զիրար. խաղաղութեամբ ապրեցէք, զիրար մի վշտացնէք»։

Կը յուսանք որ Տէրը վարձատրած է զինքը երկնային պարգեւներով եւ պսակած է անոր յոյսերը։ Երանի՛ անոր։

Իւր թաղումը փափաքածին պէս եղաւ։ Դժբաղդ հիւրին մահուան լուրը չըջած էր արդէն զիւրին ամէն անկիւնները։ Շատեր փութացին իրենց վերջին ողջերթը մաղթելու արտասուալից աչքով։ Յուղարկաւորութեան տխուր հանգէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան վշտակիր հոծ բազմութեան մը, ի ձեռն վեր։ Բ. Չէյմպըրսի, Արթ. Ա. Մ. Ինգլիստիսեանի, եւ Արթ. Յարութիւնեանի, որք յուզեալ խօսեցան եւ յուզեցին զմեզ։

Երկնաւոր մխիթարութիւն կը հայցենք հանգուցելոյն քրոջ, եղբոր, որդւոց եւ բարեկամներուն։

Նիկոմիդիա

Ն. Ո.

Աւետիքի 23 թիւին մէջ հրատարակեցինք թղթակցի մը նամակը «Ձեռնադրութիւն ի Կարին» խորագրով։ Յետոյ իմացանք թէ այդպիսի ձեռնադրութիւն տեղի ունեցած չէ, բայց սպասեցինք որ հերքում մը դար Կարինէ։ Հիմա եկած է եւ կ'իմանանք թէ եղածն է միայն բարի գալստեան հանգէս մը կազմուած ի պատիւ քարոզչին, Պատ. Գրիգորի, եւ թէ այդ հանգէսն ալ տեղի ունեցած է հրատարակեալ նամակին թուականէն տարի մը առաջ։ Մեր թղթակցից տարի մը քնացած ըլլալու է եւ ապա, առանց գիտնալու թէ քնացած էր, արթնցած է իրողութիւնները պատմելու համար մեզ այն մեծութեամբ զոր ստացած էին իր անրջոյ մէջ։

Ի. Բ. Աւետ.

ԱԶԴԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ Ի ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը կը սկսի Սեպտ. 5ին (Ն. Տ.)։

Աշակերտք ձեռք խառնելէ ներկայ գրտնուելու են։

Տարեկան թոշակն է 13 ոսկի օսմ., վըճարելի հետեւեալ կերպիւ. — 5 ոսկի Ա. շրջանին սկիզբն, Սեպտեմբերի մէջ. 5 ոսկի Բ. շրջանին սկիզբն, Յունուարի մէջ. 3 ոսկի Գ. շրջանին սկիզբն, Ապրիլի մէջ։

Յառաջիկայ տարի վարժարանիս ուսմանց ծրագրին մէջ քանի մը կարեւոր բարեփոխումներ պիտի ըլլան։

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել առ Մր. Փիթ կամ առ Յովնանէս աղա Գոնտայեան, Պայպլը Հառուս, Կ. Պոլիս։

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԶԵՅՄԱՐՈՅ

Տնօրէն

ԻՍՏԱԲՈՒՏԱՐԻ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ ԱՂԱՎԱՅՑ

Սոյն վարժարան պիտի վերաբացուի Սեպտ. 18ին (Ը. Լ.), առաւօտեան ժամը 9ին (Ը. Ե.)։ Գիշերօթիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Սեպտ. 17ին Բչ. օր։ Նորեկ աշակերտուհիներուն ընդունելութեան պայմաններն են հետեւեալք։

Գիշերօթիկները պիտի վճարեն տարին 35 ոսկի օսմ., ցերեկօթիկները՝ 5 ոսկի օսմ., կէսօրին վարժարանին մէջ ճաշող ցերեկօթիկները՝ 10 ոսկի օսմ.։ Երաժշտութեան եւ նկարչութեան համար մասնաւոր վճարում։

Անցեալ տարւոյ աշակերտուհիք պիտի ընդունուին նախկին պայմաններով։

Աւելի տեղեկութեանց համար թղթակցիլ Տնօրէնուհի Միս Փէթրիքի հետ, նամակն ուղղելով Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս, կամ դիմել ուղղակի վարժարանը Սեպտ. 2էն սկսելով։

ՀԵՐՊԵՐԴ ՍԲԷՆՍԸՐ

ՆԵՆՅԱՂ

ԿԱՄ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թարգմանեց

Յ. Գ. Մ.

Հեղինակին եւ գիրքին անունները յանձնարարականի պէտք չեն թողուր։ Թարգմանչին լեզուն է խնամեալ աշխարհարար։ Գիրքը միջակ մեծութիւն ունի, կը բաղկանայ իբր 270 երեսէ, բաժնուած է չորս գլուխներու, որոց նիւթերն են։ Որոնք են կարեւորագոյն գիտելիք, իմացական դաստիարակութիւն, Բարոյական դաստիարակութիւն, Մարմնական դաստիարակութիւն։ Թղթակցիլ դիմել է 10 դահ.։ Վաճառման կեդրոնատեղին է Յ. Մատթէոսեան թղթավաճառանոցը, թիւ 27, Ֆինանսըլար Եղուշու, Կ. պոլիս։

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8ին, Պայպլ Հառուսի մատրան մէջ։ Աղօթքի նիւթն է, «Բայց Բարի Գործէն չխոյճանաւ, քանի որ Դու խառնաւ քեզի հետ»։ Գաղ. 2. 9։

ՔԱՐՈԶ (*)

ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ, ՄԻՋՈՑ ՍՐՐՈՒԹԵԱՆ

«Սուրբ արա զնոսա ճշմարտութեամբ քով, զի քո բանք ճշմարտութիւն է»։ Յովն. Ժ. 17։

Աստուածաշունչ Մատեանն Արարչադործութեան պատմութիւնէն անմիջապէս ետքը կը ձեռնարկէ մարդկային ազգին բարոյական անկման պատմութեանը։ Կը պատմէ համառօտիւ նորա փորձութիւնը և անկումը։ Կը նկարագրէ Եղեւմակեան Դրախտին կորուստը իբրեւ հետեւեալ օրինադանցութեան։ Կը դոյցէ փափկութեան պարտիզին դուռը ընդդէմ մարդոյն, պաշտպանելով զայն բոցեղէն սրով, և կը զրկէ զնա տառապանաց և վշտաց աշխարհը ճակտին քրտինքով իւր հացը ճարելու։

Այս ողբալի տեսարանէն զերթէ հաղար և վեց հարիւր տարիներ կ'անցնին կ'երթան, և նորէն կը գտնենք

(*) Ինքնակամ Նահանգային Ժողովոյ տարեկան քարոզէն է։

մարդը նոյն անկեալ վիճակին մէջ : Նոյի ժամանակն է : Աստուած նորէն կը ստիպուի ազդու դաս մը տալ մարդկային ազգին, քանզի «բազմացան», կ'ըսէ, «չարիք մարդկան ի վերայ երկրի, և ամենայն ոք խորհէր ի սրտի իւրում խնամով ի չարիս զամենայն աւուրս :» Հետեւապէս ջրհեղեղը կու գայ և կ'առնէ կը տանի մարդկային ազգը յաւիտեանական անդունդը, թողլով միայն զՆոյ և իւր ընտանիքը :

Այնուհետեւ նորէն դարեր կ'անցնին և կ'երթան, մարդը նորէն կը բազմանայ և կը լեցունէ երկիրը : Հազար և չորս հարիւր տարիներ անցած են Նոյի ժամանակէն, և այժմ հասած ենք Դաւթի ժամանակին : Աղգերը և կառավարութիւնները փոխուած են, նոր նոր դիւտեր դառնուած և նոր նոր քաղաքներ հիմնուած են. սակայն կը տեսնենք որ մարդուն բնաւորութեանը մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած չէ : Քանզի Դաւթ, իսրայելի մեծ բանաստեղծը, երբ կ'առնէ իւր քնարը և կը սկսի երգել, նորէն կ'երգէ առջի եղանակը : «Տէր», կ'ըսէ, «յերկնից նայեցաւ յամենայն որդիս մարդկան, տեսանել թէ իցէ՞ ոք իմաստուն որ խնդրէ զԱստուած : Ամենեքեան խտորեցան, ի միասին անպիտանացան : Ոչ ոք է որ առնէ զբարի, և ոչ ոք է մինչև ի մի :»

Այս զօրեղ և միանգամայն ցաւալի նկարագրէն հազար տարի ևս կ'անցնի, և կը հասնինք Նոր Տնտեսութեան ժամանակին, և կը լսենք նորէն նոյն եղանակը հեթանոսաց մեծ առաքելոյն բերնէն : «Չքեալսն ամենայն անիրաւութեամբ, պոռնկութեամբ, անզգամութեամբ, ագահութեամբ, չարութեամբ», ևն., ևն. կ'ըսէ առաքեալը :

Այս վերջին նկարագրէն ի վեր հազար և ութ հարիւր տարիներ ևս անցած դացած են, և այսօր ևս կը տեսնենք նոյն անկեալ վիճակը : Լեզուաց մէջ բարոյականութեան ապականութիւնը ցոյց տուող բառերու ճոխութիւնը, դատարաններու անընդհատ զբաղումը, ամէն երկրի բանտերուն բազմութիւնը, և լրագրաց էջերը լեցունող սպանութեանց, գողութեանց և խարդախութեանց պատմութիւնները բաւական են համոզելու ամէն անաչառ ոք թէ մարդկային ազգը անցեալ վեց հազար տարուան մէջ դեռ ամբողջովին կատարելութեան հասած չէ բարոյապէս :

Հետեւապէս կը տեսնենք, բարեկամներ, թէ մարդկային ազգի վերականգնման խնդիրը նոր խնդիր մը չէ, այլ դարաւոր խնդիր մը, և որչափ ժամանակ որ մարդկային ազգը կը բնակի այս երկրագնդի վրայ, նոյնչափ ժամանակ այս խնդիրը պիտի զբաղեցնէ ամէն խոհուն միտքեր : Ուստի հոս մեր առջեւ խիստ

կարեւոր հարցում մը կը ներկայանայ թէ՛ կա՞ միջոյ մը, որով կարելի ըլլայ վերականգնել զմարդ : Կա՞ դարման մը, որով հնար ըլլայ բուժել այս բարոյական ախտը :

Ըստ ոմանց *հիւսնի* է այս միջոցը : Այս կարգի մարդիկ կը կարծեն թէ ազգի մը անհատները երբ մտաւորապէս կը կըթուին, նոքա բարոյապէս ևս կը մաքրուին, կը սրբուին : Մենք կարող եղած չենք տեսնել այսպիսի փոփոխութիւն մը իբրեւ հետեանք գիտութեանց թէ՛ անցեալ և թէ՛ ներկայ ժամանակաց մէջ :

Յիւրաւի կ'ընդունինք թէ մարդ գիտութեամբ մտաւորապէս կը զարգանայ և այսպիսի զարգացում մը գերծ կը պահէ զմարդ խել մը ֆնասակար բաներէ, սակայն չենք կրնար ընդունիլ թէ մարդ մը բարի եղած է լոկ մտաւոր զարգացումով : Խել մը լեզուներ խօսելու կարողութիւնը կամ թէ սարրալուծութեան տեղեակ լինելը զմարդ չկրնար բարի ընել : Քանի՞ այսպիսիներ յետին աստիճան վատթարութեան տիղմին մէջ կը թաւալին : Միթէ հին ժամանակները Աթենայ մէջ շատեր, և մօտ ժամանակներս Եւրոպայի մեծամեծ քաղաքաց բնակչաց մէջ բազումը ուսեալ մարդիկ չեն : Է՞ր ուրեմն այսչափ պղծութեանց և վատթարութեանց պատմութիւններ նոյա մէջ :

Իսկ ըստ ոմանց *հիւսնի* է այն միջոցը, որով մարդ բարոյապէս կը նորոգուի : Ստիպեալ ենք նորէն ըսելու թէ մենք մեր ժամանակին փիլիսոփաներուն և անոնց հետեւողներուն վրայ այսպիսի փոփոխութիւն մը նշմարած չենք : Նոքա ևս միւս մահկանացուաց պէս հպարտութեան, բարկութեան, հեշտասիրութեան, և տեսակ տեսակ մոլութեանց երթակայ մարդիկներ եղած են :

Սակայն ինչպիսի մարդիկ էին արդեօք հին փիլիսոփաները և անոնց հետեւողները : Լսեցէք անոնց վկայութիւնը : Սոկրատէս, ըստ Պլատոնի, ըսած է թէ «մարդոց բարքը ուղղելու համար ամէն յոյս մէկդի թողուելու է, եթէ Աստուած չհաճի առաքել մէկը երկինքէն :» Նոյն ինքն Պլատոն ըսած է թէ «ինչ որ ուղիղ կը համարուի աշխարհիս այս վատթար վիճակին մէջ՝ միայն Աստուծոյ միջամտութեամբ կրնայ կատարուիլ :» «Կը կարծէ՞ք», կը հարցնէ Կիկերոն, «թէ բարոյականութեան կանոնները որ և իցէ աղղեցութիւն ըրած են, ի բաց առեալ մի քանի դէպքեր, անոնց վրայ խորհող, զրոյ և վիճող մարդոց : Ոչ : Ո՞վ է բոլոր փիլիսոփաներէն այն անձը որ իւր միտքը և վարքը համաձայնեցուցած է ուղիղ բնականութեան դատմաներուն : Ընդհակառակն, բազումը

ի նոյանէ դերի էին վատթարացոյն հեշտութեանց :»

Ահա մարդկային ազգին այս ողբալի վիճակը իւր աչաց առջև ունենալով մեր ամէնօրհնեալ փրկիչը իւր վերջին միջնորդական աղօթքին մէջ ըսաւ, «Սուրբ արա գնոսա ճշմարտութեամբ քով, զի քո բանդ ճշմարտութիւն է :»

Ուստի ակներեւ է թէ ըստ բանի Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ճշմարտութիւնը, այսինքն Աստուծոյ Խօսքն, է միակ միջոցը մարդկային ազգը նորոգելու : Աստուծոյ ներշնչեալ բանն է այն վնասուած և չգտնուած միջոցը, որով կարելի է մարդը իւր մեղքերէն մաքրել, սրբել, մեղաց ախլմէն հանել և անարատ կացուցանել զնա առաջի Արարչին իւրոյ :

Միակ միջոցը ըսելով չենք ուզեր ըսել թէ Սուրբ Գիրքը ինքնին կարող է մարդը սրբելու, այլ կ'ուզենք ըսել թէ Սուրբ Գիրքն է միակ միջոցը սրբութեան և նորոգութեան ի ձեռն Հոգւոյն Սրբոյ : Քանզի մարդը սրբելը աստուծային աղղեցութեան կը կարօտի, և այս աղղեցութիւնը կու գայ վերէն, նոյն ինքն Սուրբ Հոգիէն : Քանզի կ'ըսէ, «Մարմինէն ծնածը մարմին է, և Հոգիէն ծնածը հոգի է :» Եւ դարձեալ, «Գութ մէկ քանինեղդ անանկներ էիք, բայց լուացուեցաք, բայց սրբուեցաք, բայց արդարացաք Տէր Յիսուսի արիւնովը և Աստուծոյ Հոգիովը :»

Մարդը Աստուծոյ Հոգիովը կը սրբուի, սակայն Հոգւոյն Սրբոյ գործածած միջոցը ճշմարտութիւնն է : Ասոր համար առաքեալը Աստուծոյ Խօսքը կը կոչէ Հոգւոյն սուրբ : «Առէք», կ'ըսէ, «զառաքելութեան փրկութեան, և զսուսեր խոգւոյն, որ է բանն Աստուծոյ :»

Այս խնդիր թէպէտ կարեւոր և յարմար նիւթ մըն է խորհրդածութեան ամէն ատեն, սակայն այսպիսի ժամանակ երբ ի մի ժողով դուամարին եկեղեցւոյ անդամը և նորին պաշտօնեայք, որոյ յանձնեալ է Բանին քարոզութիւնը ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ, կ'արժէ հարցնել, ի՞նչ կերպիւ Աստուծոյ Խօսքը կը ջանայ սրբել զմարդ : Ստիկա կարեւոր է, քանզի եթէ թերանանք զիտնալ նորա հետեւած ընթացքը, կամ չտանք կարեւորութիւն նորա կերպին, և հետեւինք մեր մարդկային դատողութեան և մեր ճարտարխօսութեան, երբեք չենք հասնիր այն նպատակին որուն համար ճամբայ եղած ենք : Ինչպէս որ գիտութիւնը և փիլիսոփայութիւնը կարող եղած չեն մարդը նորոգելու, նոյնպէս ցաւալի փորձառութեամբ կը տեսնուի որ Խօսքին քարոզութեամբ կարելի չէ զմարդ նորոգել, եթէ այն Խօսքը չքարոզուի այնպէս ինչպէս որ Հոգին Սուրբ կամեցած է :

Ուստի մեր առջև եղած խնդիրը
սա պարզ հարցման կը վերածուի թէ
Սուրբ Գրքը ի՞նչ կերպով կ'ըլլայ նո-
րոգութեան միջոց։ Այժմ խոնարհաբար
պիտի ջանամք կարճ ի կարճոց ցոյց առա-
ջս կերպը։

1. Սուրբ Գրքը ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
գիշերային է՝ մեր անհոգ սրբութեան, սիրոյ,
խոնարհութեան և կարողութեան դէմ։ Ուստի
անգամ երբ կը սկսի խօսիլ՝ կը սկսի
ճիշդ այս կէտէն, «Ի սկզբանէ արար
Աստուած զերկինս և զերկիր»։ Կը տես-
նենք որ առաջին անգամ մեր մտաց
առջև կը ներկայացուի Եւրոպ, որ իւր
խօսքովը երկինքը և երկիրը գոյութեան
կանչեր է։ Եւ վերջին անգամ նորէն
նոյն Եւրոպ կը խօսի։ Յայնժամ կը հրա-
ւիրէ հաւատացեալները երթալ վայելել
իւր ստեղծած նոր երկինքին երջանկու-
թիւնները։

Հազար և հինգ հարիւր տարիներու
շրջանին մէջ, յորում Սուրբ Գրքը դուրս
ցաւ ի ձեռն քառասունի չափ հեղինա-
կաց, այս Գերազանց Եւրոպ երբեք անտես
առնուած չէ։ Կրկին և կրկին կը խօսի,
կ'ուսուցանէ, կը խրատէ, կը յանդի-
մանէ։ Միշտ մի և նոյն Եւրոպ կը խօսի։
Մերթ կը խօսի իբրեւ մեր Սրբաբնիկը։
Մերթ կը խօսի իբրեւ մեր Օրէնսդիրը,
կը սորվեցնէ, կը խրատէ։ Մերթ կը խօսի
իբրեւ Ամենակալ Արքայ, որ իշխանու-
թիւն ունի ապրեցնելու կամ սպաննե-
լու։ Մերթ կը խօսի իբրեւ Ամենիմաստ
Եւրոպ որ գիտէ մեր ամենածածուկ
խորհուրդները։ Մերթ կը խօսի իբրեւ
բարկացեալ դատաւոր, կը սաստէ և
կը դատապարտէ։ Մերթ կը խօսի իբրեւ
բարեգութ Հայր։ Կ'ողորմի, կը զղջայ,
կը սիրէ, կը ցաւի։

Ուշադրութեան արժանի է որ յոր-
ժամ իսրայէլեան ժողովուրդը կը յան-
դիմանէ իւր մեղացը համար, միշտ
կ'ըսէ, «Որքան զի գիտեալ էինք ես Տեր
մօռտ»։ Այս «որքան զի գիտեալ» խօսքը ցոյց
կուտայ մեզի որ գլխաւոր նպատակը,
զոր ներշնչեալ հեղինակը ունի միշտ
իւր առջև, է ճանչցունել այն անձնա-
ւոր Եւրոպ, տիեզերաց զերազանց Արա-
րիւն։

2. Սուրբ Գրքը ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
այս Գերազանց Եւրոպ ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
նշանակուած է իւր անունը։ Եւ ի՞նչ
կարգաւ յառաջ կ'ընթանայ Սուրբ Գրքը
իւր շաւիղին մէջ՝ հասնելու համար իւր
նպատակին, այսինքն մարդկային ազգին
նորոգութեան։ Քանզի եթէ այն Գե-
րազանց Եւրոպ մեր Սրբաբնիկն է, Գա-
տաւորն է, Հայրն է, պարտ է մեզ գիտ-
նալ նորա օրէնքը։ Ահա այսու պատ-
ճառաւ Գերազանց Եւրոպ Սինա լեռը
կ'իջնէ, կը գրէ իւր օրէնքը երկու տախ-
տակներու վրայ, և այսու իւր ընտրած
ժողովուրդին վարուց կանոն կ'ընէ զայն,

որ օրինակաւ աւելի հասկցուի իւր օ-
րէնքը, ինչպէս այժմ իմաստուն դասա-
ստները միշտ վերացեալ կանոնները
դորձնական կերպով կը բացատրեն սոցոյ-
նը տեսնենք թէ նոյն մեթոտն է որ կը
տեսնուի Սուրբ Գրքի մէջ։

Ուր ուշի ուշով քննէ այս օրէնքը
կը տեսնէ որ ամենիմաստ, ամենակալ,
և ամենաբարի Եւրոպ մը ճիշդ սպաս-
ուածն է։ Արդար է։ Մարդուն առ
Աստուած և առ մարդ ունեցած պար-
տականութիւնները ճշդիւ կը սորվեցնէ։
Կատարեալ է։ Չկայ պարտականութիւն
մը որուն նկատմամբ պէտք եղած տե-
ղեկութիւնը չգտնուի անոր մէջ։ Հոգեւոր
է։ Ոչ թէ միայն նիւթական կերպով
կ'արդեւէ սպանութիւնը, այլ կ'արդեւէ
նաեւ ամէն տեսակ ատելութիւն, և
քննախնդրութիւն։ Յորժամ խօսի շու-
թեան, մարդասպանութեան, ևն. դէմ,
կը թափանցէ մինչև սրտին խորերը։

3. Սուրբ Գրքը ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
այս Գերազանց Եւրոպ, և հա-
զարէն նորա յայտնաւ կ'առնէ։ Կը պահանջէ
որ կենաց ամէն պարագայից առաջ սի-
րեն և փառաւոր առնեն զնա, հնազան-
դին նորա յայտնաւ կամաց, և երբ
ժամանակը կու գայ, տարակոյս չկայ որ
պիտի գայ մեզմէ ամէն մէկուն, անցնիլ
Գերմանիայի մէջէն, ըսել կամովին,
«Օրհնեալ լինի կամք քո»։ Կը պահանջէ
ևս որ իւրեանց հնազանդութիւնն ինի
անկեղծ և սրտագին, ոչ թէ առե-
րեղծութիւն. քանզի կ'ըսէ, «Մարդը մար-
դուն երեսին կը նայի, սակայն Աստուած
սրտին կը նայի»։ Իւր բոլոր պատուիրա-
նաց հնազանդութեան մասին Սուրբ
Գրքը երբեք չմոռնար ըսելու թէ եթէ
սրտանց չընէք, ընդունելի չըլլար։

4. Սուրբ Գրքը ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
այս Գերազանց Եւրոպ, և հա-
զարէն նորա յայտնաւ կ'առնէ։ Կը պահանջէ
որ կենաց ամէն պարագայից առաջ սի-
րեն և փառաւոր առնեն զնա, հնազան-
դին նորա յայտնաւ կամաց, և երբ
ժամանակը կու գայ, տարակոյս չկայ որ
պիտի գայ մեզմէ ամէն մէկուն, անցնիլ
Գերմանիայի մէջէն, ըսել կամովին,
«Օրհնեալ լինի կամք քո»։ Կը պահանջէ
ևս որ իւրեանց հնազանդութիւնն ինի
անկեղծ և սրտագին, ոչ թէ առե-
րեղծութիւն. քանզի կ'ըսէ, «Մարդը մար-
դուն երեսին կը նայի, սակայն Աստուած
սրտին կը նայի»։ Իւր բոլոր պատուիրա-
նաց հնազանդութեան մասին Սուրբ
Գրքը երբեք չմոռնար ըսելու թէ եթէ
սրտանց չընէք, ընդունելի չըլլար։

Ոմանք, ի միտ չառնելով Սուրբ Գրքի
բուն նպատակը, առաջարկած են մինչև

անգամ վերցնել Սուրբ Գրքէն այն-
պիսի պատմութիւններ որ արդի քա-
ղաքավարութեան դէմ կը սեպուին։ Չոր
օրինակ, Ղովտայ անպարկեշտ ընթացքը,
Դաւթի շնոթեան պատմութիւնը, ևն.։
Սակայն այսպիսի դիւր մը յարմար
չպիտի ըլլար զմարդիկ սրբելու։ Սուրբ
Գրքը այսպիսի պատմութիւններով կ'ու-
ղէ մեզ համոզել թէ մեզքը խաղալիկ
չէ, թէ մեզքը թունաւոր օձ մըն է,
անապատի մէջ քարը մըն է, ուր որ
անով կը խաղայ՝ կը տուժէ։

Գինեմուրթեան քննադատաւոր ազդե-
ցութիւնը ի՞նչ բան աւելի կընայ ցոյց
տալ քան Ղովտայ պատմութիւնը որ
այնպիսի անպարկեշտութեան առաջնոր-
դեց զնա, և ազգէ ազգ իւր սերունդը,
Ամմոնացիք և Մովաբացիք, վատ անուան
տակ նորա նախատինքը քաշեցին։ Ի՞նչ
բան կընայ անարդ մարդոց ընկերութեան
քննադատութիւնը աւելի ազդու կեր-
պով քան զոր կը ցուցնէ Ղովտայ ազ-
գիներուն ընթացքն իբրեւ հարազատ ար-
դիւնք սոցոմական ընկերակցութեան։
Դաւթի մեզքը սրչափ ցաւ պատճառեց
իրեն և սրչափ լաւ յորդոր եղած է
տկար հաւատացելոց՝ ապագայ դարե-
րուն մէջ։ Հօր մը դէմ անհնազանդու-
թեան ցաւալի հետեանքները մեր կըր-
նանք այնչափ լաւ տեսնել որչափ կը
տեսնենք Արիստոյի ապստամբութեան
պատմութեան մէջ։ Ագահութեան քննա-
սակարութիւնը ցուցնելու համար կ'ա-
յլաւորուին օրինակ մը քան Յուդայիքը,
որ փորձուեցաւ իւր Տէրը մատնել, զոր-
կուեցաւ առաքելոց բաժինէն, յաղ-
թուեցաւ խղճի խայթէն, և վերջապէս
ինքզինքը կախելով կորաւ հողուով և
մարմնով։

Ոչ, մենք չենք ուղեր ընթացել Սուրբ
Գրքի մը, զի «Ամենայն Գիրք աստուածա-
շունչը և օգտակարը ի վարդապետու-
թիւն են և ի յանդիմանութիւն և յուղ-
ղութիւն և ի խրատ արդարութեան»։ Դի
կատարեալ իցէ մարդն Աստուծոյ յա-
մենայն գործն բարութեան հաստատեալ»։

5. Սուրբ Գրքը ի՞նչ է։ Եւ ի՞նչ
այս Գերազանց Եւրոպ, և հա-
զարէն նորա յայտնաւ կ'առնէ։ Կը պահանջէ
որ կենաց ամէն պարագայից առաջ սի-
րեն և փառաւոր առնեն զնա, հնազան-
դին նորա յայտնաւ կամաց, և երբ
ժամանակը կու գայ, տարակոյս չկայ որ
պիտի գայ մեզմէ ամէն մէկուն, անցնիլ
Գերմանիայի մէջէն, ըսել կամովին,
«Օրհնեալ լինի կամք քո»։ Կը պահանջէ
ևս որ իւրեանց հնազանդութիւնն ինի
անկեղծ և սրտագին, ոչ թէ առե-
րեղծութիւն. քանզի կ'ըսէ, «Մարդը մար-
դուն երեսին կը նայի, սակայն Աստուած
սրտին կը նայի»։ Իւր բոլոր պատուիրա-
նաց հնազանդութեան մասին Սուրբ
Գրքը երբեք չմոռնար ըսելու թէ եթէ
սրտանց չընէք, ընդունելի չըլլար։

պէս Գրիգորի աշակերտը պիտի հասնէին այս օրհնեալ վիճակին :

Այս համառօտ տեսութեամբ կը պարզուի թէ ինչո՞ւ համար Սուրբ Գրոց վարդապետութեամբ տոգորուած անձ մը կը խոնարհի, կ'ողբայ, կը գոչայ, իւր ճամբաները և մինչև անգամ իւր անձը կ'ատէ, իւր ամենէն աղէկ գործերը աղոթող լաթի պէս կը սեպէ : Պատճառը յայտնի է : Սուրբ Գրիգոր սորվեցուցած է նմա մի Գերազոյն խաչ . ցուցուցած է նմա անկէ վախճանը պէտքը . յայտնած է նմա Աստուծոյ սուրբ կամքը . պահանջած է անկէ ի սրտէ հնազանդութիւն ամէն պարագայի մէջ : Դրած է նաև անոր առջև կատարեալ պատկեր մը, այսինքն Յիսուս Քրիստոսի սուրբ և անբասիր վարքը, մի և նոյն ատեն ցուցնելով նմա իւր մեղքով ապականեալ տգեղ և ստորին վարքը : Ահա այսպիսի դաստիարակութիւն մը Հոգւոյն Սրբոյ ազդեցութեամբ առաջնորդած է զնա զղջման և թողութեան :

Կը յիշէր յորժամ Եսայի տեսաւ Եհովան, գոչեց . «Վա՛յ ինձի, ահա կը կորսուիմ, վասն զի ես պիտի չըթուեմ ունեցող մարդ մըն եմ . . . և իմ աչքերս զօրաց Տէրը տեսաւ : » Ի՞նչ էր այս աղաղակին պատճառը : Անտարակոյս Տէր Եհովան տեսնելը : Եթէ Եսայի ինքզինքը ուրիշ մահկանացուներու հետ բաղդատէր, իւր վրայ պակսութիւն մը չէր զգար, քանզի ինքը անոնցմէ գէշ չէր . սակայն յորժամ զՏէր տեսաւ, տեսաւ անոր վառքը, անոր սրբութիւնը, և բաղդատեց անոր հետ իւր նուաստ վիճակը, իւր մեղքը, յայնժամ վախճաւ : Այսպէս յորժամ վերահասու կը լինի՞ր Աստուծոյ սրբութեան, կը հասկնամք նորա կամքը, և կը բաղդատենք զմեզ Յիսուս Քրիստոսի օրինակին հետ, յայնժամ կը սկսինք դռնել, վա՛յ մեզ, ահա կը կորսուինք : Այս էր նաև պատճառն որ Պօղոսի առաքելոյն աղաղակել տուաւ, «Այր մի տառապեալ եմ ես . ո՞վ ապրեցուցեց զիս ի մարմնոյ աստի մահու : »

Յայտ է թէ ցարդ յիշուածները դժբաւոր միջոցը կրնան լինել ի ձեռն Հոգւոյն սրբաբար ազդեցութեան նորոգելու և բազոյական անկումէն վերականգնելու զմարդ : Սակայն մէկ մեծ դժուարութիւն տակաւին կը մնար իբրև արգելք այս նորոգութեան, այն է խղճի խայթը, մեղաց պատճառաւ դալու պատահաբան սոսկումը, բարկացեալ Աստուծոյ մօտենալու արհաւիրքը, այն կասկածը թէ արդեօք այսչափ մեղանչելէ զինի տակաւին յոյս կա՞յ փրկութեան : Ահա, այս դժուարութիւնը վերացունելու և մեղաւորը քաջալերելու համար,

6. Սուրբ Գրիգորը և Երազմուսը Կոստանտնուպոլսի

վարդապետութիւնը Երազմուսը Կոստանտնուպոլսի վարդապետութեամբ Սուրբ Գրիգորը կը ջանայ թէ մարդը յետին աստիճան խոնարհեցունել ցուցնելով նմա իւր մեղաց վատթարութիւնը որ պատճառ եղաւ Աստուծոյ Որդւոյն մահուանը, և թէ՛ նոյն ատեն կը ջանայ քաջալերել զնա յառաջ բերելով Աստուծոյ անհուն սէրը ի մասին մարդոց փրկութեան, որոյ համար տուաւ նա իւր միածին Որդին : Այսու առնչութեամբ կը պատմէ նմա Աստուծոյ սէրը և կ'ըսէ, «Այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ մինչև զՈրդին իւր միածին ես, զի ամենայն որ հաւատաց ինա մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանսն յաւիտենականս : » Կը պատմէ նաև Որդւոյն Աստուծոյ մարդեղութիւնը, նորա կարեկցութիւնը առ անկեալ մարդն, նորա ջանքը ի մասին ուղղելու և լուսաւորելու զայն, և ի վերջոյ նորա մահը վասն թողութեան մեղաց անկեալ մարդոյն, և կը խոստանայ անոր յաւիտենական կեանք և անվախճան երջանկութիւն յաստիւս և յերկինս, լոկ հաւատքը պայման դնելով : Այս կերպով կը ցրուէ նորա բոլոր տարակոյսները, կը քաջալերէ զնա Աստուծոյ դիմել իբրև բարեգութ և սիրելի Հօր մը : Այս կարևոր պաշտօնին պատճառաւ Նոր Կտակարանը Առաքելն, այսինքն ուրախութեան լուր, անուանեցաւ : Յիւրաի Նոր Կտակարանը դերազանցապէս արժանի է այդ անուան, քանզի ընդհանուր մարդկութեան համար ասկէ մեծ, ասկէ կարևոր, և ասկէ աւելի ուրախարար լուր մը չէր կրնար տրուիլ :

Եղբայրներ, եթէ սրբութեան միջոց ըլլալու նպատակաւ Աստուծոյ անհուն խնամտութեամբ կարգադրած բանը հաւատարմութեամբ քարոզուի, տարակոյս պէտք չէ ունենալ նորա արդեանքը վրայ : Խօսքին հաւատարմութեամբ քարոզութիւնը ըսելով կ'ուզեմ հասկցունել այն կերպը զոր Սուրբ Գրիգորը ցոյց կուտայ մեզի : Եթէ ուշադիր լինինք նորա կերպին պիտի տեսնենք թէ մարդուն նորոգութեան համար ի՞նչ բաներ կարևոր սեպուած են, և թէ կարևոր վարդապետութիւններ ո՞րչափ անգամ կրկին և կրկին ցոյց տրուած են : Օրինակի ազգաւ, մարդոց ապականութեան, օրինազանցութեան, զղջման, հաւատոյ և սիրոյ վրայ Սուրբ Գրիգորը, մանաւանդ Նոր Կտակարանը, կրկին և կրկին կը խօսի . սակայն արարողութեանց և ծէսերու վրայ, կամ եկեղեցական կառավարութեան նկատմամբ դուն ուրեք կը խօսի : Այսու եղանակաւ Սուրբ Գրիգորը կ'ուզէ մեզի հասկցունել թէ ի՞նչ վարդապետութիւններ անհրաժեշտ և էական են մարդոյն նորոգութեան համար, և ի՞նչ վարդապետութիւններ կրնան ժամանակին և պարագաներուն համեմատ փոփո-

խութիւն կրել : Վասն որոյ ո՞վ որ կ'ուզէ խօսքը հաւատարմութեամբ քարոզել պարտի կարևորութիւն տալ միայն այն վարդապետութեանց որ կրկին և կրկին յիշուած են և որոշ կերպով հրամայուած : Եթէ մէկը ելլէ և իւր խելքով կարևորութիւն տայ վարդապետութեան մը, որ լոկ մէկ բառին տարբեր կերպով մեկնուելով կրնայ հասկցուիլ, յայտնի է թէ այսպիսի քարոզութեան կերպը Սուրբ Գրոց կերպը չէ : Քանզի մենք գիտենք սր եթէ Սուրբ Գրիգոր այնպիսի վարդապետութեան կարևորութիւն տուած ըլլար բազում անգամ պիտի յիշէր, որոշ պատուէրներով պիտի շնչէր, զանազան օրինակներով պիտի բացատրէր զայն, ինչպէս ըրած է բոլոր էական վարդապետութիւնները :

Ոչ, եղբայրներ, ուրիշ կերպ չկայ : Լաւագոյն կերպը Սուրբ Գրոց կերպն է : Ո՞վ որ կ'ուզէ իրական բարիք մը ընել մարդկային ազդին՝ պարտի քարոզել ճշմարտութիւնը այնպէս ինչպէս որ Սուրբ Հոգին ցոյց տուած է Աստուածաշունչ մատենանին մէջ :

Խօսք մը ևս : Խօսքին հաւատարմութեամբ քարոզութիւնը լման չըլլար, եթէ քարոզողին վարքը չյարմարի իւր քարոզած ճշմարտութեանը : Ժողովուրդը կարող ըլլալու է տեսնել քարոզողին վարքին մէջ նոյն իսկ ճշմարտութիւնները : Կը յիշէր թերևս որ մարգարէները մինչև անգամ նօթի և բոկոսան կը թափառէին երբեմն երբ հարկը պահանջէր ճշմարտութիւնը բացատրել օրինակաւ : Մեր օրհնեալ Փրկիչը առաջ գործեց, երբ քարոզեց : Նորա վարդապետութիւնները իւր վարուց մէջ արդէն տեսնուած էին : Եթէ քարոզեց անձնուրացութիւն, աշխարհք դալովը անձնուրացութեան կատարեալ օրինակ տուած էր արդէն : Եթէ քարոզեց համբերութիւն, նոյնը ցոյց տուած էր երեսուն տարի Նազարեթի բիրտ ժողովրդեան մէջ բնակելով : Այսպէս իւր ամբողջ կեանքը Առաքելանին ճշմարտութեանց մէկ իրական պատկերն էր : Եթէ մեր կեանքը այսպէս օգնէ մեր քարոզութեան, և մեր քարոզութեան կերպը ըլլայ Սուրբ Գրոց կերպը, յայնժամ տարակոյս չկայ որ մեր քարոզութիւնը մարդկային ազդին սրբացման միջոց մը պիտի ըլլայ : Ուրեմն ո՞րչափ կարևոր, ո՞րչափ ուրախալիկ, ո՞րչափ բազմարդիւն պաշտօն մըն է այն : «Ի՞նչ դեղեցիկ են լեռներուն վրայ անոր ոտքերը, որ աւետիս կը բերէ, խաղաղութիւն կը քարոզէ, ու Սիօնին կ'ըսէ, Քու Աստուածք կը թագաւորէ : »

Պօյաճը գեղ

Ա. ԿՈՍՏԱՆԴՆՍ

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Օգոստ. 20 քառ Յուլ. Եւ սեպտ. 1 քառ Լատ. 1894

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շանկհայէ օգոստ. 22 թուականաւ հասած հեռագրաւոր մը կ'ըսէ թէ սաստիկ ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Չինացոյց և Ճափոնցիներուն միջև, և Ճափոնցիներն յաղթուեցան։ Այս ճակատամարտին տեղն էր Փինկ Եանկ, կարևոր քաղաք մը 170 մղոն հեռի Գորէայի մայրաքաղաքէն դէպ հիւսիս, դէպ ի մին տանող գլխաւոր պողոտային վրայ։ Միւս կ'ըսէ, «Փինկ Եանկ Գորէայի ամենէն կարևոր տեղէնքն մին է հողադործական և հանքային երկրի մը կեդրոնը գտնուելով, և բոլոր անցեալ պատերազմներուն մէջ զայն գրաւել եղած է չինացի հրամանատարներուն գլխաւոր նպատակը, թէ՛ գայլին հոն իբրեւ արշաւող, թէ՛ գայլին հոն արտաքսելու համար Ճափոնցիները։ Ուստի գիւրաւ պիտի հասկցուի թէ Ճափոնցիները ո՞րքան փայլուն ունէին դրամական, և միւս կողմէ՝ Չինացոց ո՞րքան անհրաժեշտ էր անկէ արտաքսել զանոնք պաշարման մը տակալու վիճակին չվերածուած։» Զօր. Օշիմա, ճափոնցի հրամանատարը, բռնեց ամուր գէրք մը Սէուլ մայրաքաղաքին վերի կողմը, և ապա յառաջապահ զօրաց խումբ մը զրկեց գրաւելու համար զՓինկ Եանկ։ Շանկհայի հեռագիրը կ'ըսէ թէ այս զօրքերը պարտութիւն կրեցին Չինացիներէն որք Ճափոնցիներէն աւելի արագ յաջողեցան ժողովել իրենց զօրքերն ի Փինկ Եանկ։ Հեռագիրը կ'ըսէր նաև թէ Ճափոնցիները մեծ կորուստով քշուեր են ի Չունկհօ որ 11 մղոն հեռի է Փինկ Եանկէ դէպ հարաւ, և թէ միւս օրը դարձեալ յարձակում կրեր և հեռացուեր են Չունկհօյէ։ Կը թուի սակայն թէ այս հեռագիրներն եղած են Շանկհայի չինացի խմբագիրներուն բեղուն խեղապատակներէն։ Չինացիներն հիմա կ'ընդունին թէ այսպիսի ճակատամարտ տեղի չէ ունեցած, այլ պարզ կռիւ մը, յորում Ճափոնցիները կատարեալ բարեկարգութեամբ ետ քաշուեր են կրելով կորուստ մը որ կը բաղկանայ մէկ սպանեալէ և հինգ վիրաւորեալէ։ Բայց յայտնի կ'երևի թէ Չինացիները դրամած են զՓինկ Եանկ, վասն զի չինական նորագոյն հեռագիր մը, օգոստ. 27 թուականաւ, կ'ըսէ թէ Զօր. Եէհ 4,000 զօրքով կարած անցած է Ճափոնցիներուն մէջէն ի Չունկհօ և միացած է չինացի զօրաց գլխաւոր խումբին հետ ի Փինկ Եանկ։ Հետեւապէս երկու բանակներն իրարու մօտ են և Զօր. Օշիմա կը պատրաստուի վճռական ճակատամարտի մը։

—Չինու գերմանացի կաթոլիկ միօրոնարներն առեւանդուեր են յերկրակներէ որք չին ուղեր արձակել զանոնք առանց վրկանք ընդունելու։ Երկրական միօրոնար մը այնպէս չարաչար դանաւ կ'ոծուեր է որ մեռեր է։ Կայսերական հրովարտակ մը հրամայած է գլխատել այս ոճրագործները։ Անդրից կառավարութիւնը դրամած է երկու մարտանաւ որ Անգղիոյ մէջ կը շինուէին ի հաշիւ

Չինու կառավարութեան։ Միւս կ'ըսէ կարծէ թէ մասնաւոր կարևորութիւն ընծայուելու չէ Գորէայի թագաւորին ինքզինք անկախ հրատարակելուն և օգնութեան համար Ճափոնցիներուն դիմելուն, վասն զի իր անձը և իր մայրաքաղաքը հիմա անոնց ձեռքն են և պիտի ըսէ ինչ որ հաճոյ կը թուի անոնց։ Զրոյց կայ թէ Գորէայի ճափոնական դեսպանն սպաննուած է իր հայրենակիցներէն։ Հաւայի կղզեաց մէջ կռիւ ծագած է չինացի և ճափոնցի դործաւորներու միջև։

—Բրիտանական թղթատարութեան ընդհանուր տնօրէնին տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ անցեալ մարտ 31ին վերջացող տարւոյն մէջ Մեծին Բրիտանիոյ նամակատուներուն յանձնուած նամակներուն թիւն է 1,841,800,000 առանց ի հաշիւ առնելու 248,500,000 թղթատարական քարտեր։ Ի մէջ առնելով լրագրերը, գիրքերը և ուրիշ ծրարները որ թղթատարով կը դրկուին, համագումարը կ'ըլլայ 2,853,534,000, կամ ամէն առն, կնոջ և մանկան համար 74։ Թղթատարական վարչութեան տարեկան հասոյթն եղած է 10,472,000 անգղ. ոսկի, և ծախքը 7,738,000, կառավարութեան տարւով 2,734,000 անգղ. ոսկի եկամուտ մը։ Թղթատարական վարչութեան ներքեւ նամակատանց մէջ հաստատուած են ինսպրովական անտուկներ, քաղաքներու նպատակաւ ժողովուրդը որ ինայեն փոքր դումարներ անգամ։ Աւանդ տրուած դրամոց համագումարը 1893ին վերջը կը հասնէր 80,597,000 անգղ. ոսկոյ։

—Հունգարիա կը պատրաստուի կազմել իր ազգային կազմակերպութեան հազարամեակին առթիւ ցուցահանգէս մը, և հնախոյանք և պատմիչներ ամենայն ժրտութեամբ կը խուզարկեն վիճենայի կայս. գիւնատունները, ջանալով ժողովել ամէն բան որ կը պատկանի հունգարական ազգին պատմութեան։ Յամին 894, Հունգարացիք, որոցմէ 40,000 ընտանիքներ յիշեալ թուականէն հինգ տարի առաջ դաղթած էին հոն ուր հիմա կը գտնուին, միաձայնութեամբ իրենց պետ բնակեցին ՎԵԾԻՆ Սերբադ։ Սա, քանի մը տարուան մէջ, իր իշխանութիւնը տարածեց ամբողջ այն երկրին վրայ որ հիմա կը ճանչցուի իբրեւ Հունգարիա։ Գաշինք կնքեց իր հայրենակիցներուն հետ թէ հունգարական ազգին առաջնորդելու պաշտօնը պիտի մնայ իր գերդաստանին, ցորչափ ժամանակ անոր անգամները հաւատարիմ ըլլան իրենց փառահաւած պաշտօնին։ Այսպէս տեւեց 894էն մինչև 1,000 տարին։ Ապա Սերբադի սերնդոց ամենէն նշանաւորներէն մին, սուրբ Ստեփանոս, թագաւոր անունն առաւ և հաստատեց հարստութիւն մը որ տեւեց 300 տարի։ Այս Ստեփանոսն էր որ ներմուծեց քրիստոնէութիւնն ի Հունգարիա և ծանօթացուց իր ժողովուրդը գրականութեան և օտար քաղաքակրթութեան։

—Միացեալ Նահանգաց Ծերակոյտը որոշեց այս նստաշրջանին մէջ մաքսային սակացոյցի վերաբերեալ նոր օրէնք չհաստատել։ Ուստի առ այժմ նկատողութեան պիտի չկրնան առնուիլ Երեսփոխորդից այն առաջարկները որով կ'ուղ-

ուի անմաքս ընդունիլ շաքար, հանքածուխ և երկաթի հանածոց։ Կ'ըսուի թէ մաքսային սակացոյցի ծրագիրն այնպէս հապճեպով պատրաստուեցաւ որ կարգ մը սխալներ կը պարունակէ։ Կէտադրաւ կան մէկ սխալի մը պատճառաւ աղաւմանդները անմաքս կ'անցնին. ուստի մեծ քանակութեամբ աղաւմանդ տպւոյրուած է որ մաքսատուէն անցնին այդ սխալն ուղղուէն առաջ։

—Չարեիլին հարսնիքին, անոր ընծայ մը տալու նպատակաւ, մանախումբ մը կազմուած է ի փարիզ։ Ընծան պիտի ըլլայ ճաշի սպաս մը 500 անակէ բաղկացեալ և ճոխապէս զարդարուն։

—Ֆրանսայի մէջ Ալֆարնի կողմերը գայլերու մեծ խումբեր երեւցեր են։ Ագարակագործ մը, որ իր ոչխարները իր տան մօտակոյ արօտավայրին մէջ թողուց դիշերը, առաւօտուն տեսաւ թէ անոնցմէ ինք փառատուած էին։

—Անցեալ շաբթու Գերմանիոյ Նաւային ռազմափորձերն սկսան Հիւսիսային Ծովուն մէջ։ 200 թնդանօթով և 8,500 մարդով զինուած 51 նաւ կը մասնակցին այս ռազմափորձերուն։

Ռուսիոյ Սմոլէնսք դաւառին մէջ օգոստոս ամսոյ վերջը (Հ. Տ.) կատարուելիք մեծ ռազմափորձերը տեղի պիտի չունենան ըստ հրամանի Չարին։

Աւստրիոյ Կայսրն այսօր կը մեկնի Իշէ և կ'երթայ դիտել իր բանակին ռազմափորձերն ի Պոհեմիա։

—Գումարը, զոր Գանատոյի ձկնորսները Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան կը պահանջեն ի հաշիւ իրենց կիտորսական վնասոց, կը հասնի 750,000 տոլարի։ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը առաջարկած է տալ 25,000 տոլար միայն և զայս ընդունիլ կը յորդորէ Գանատոյի Ծովային Նախարարը։

—Կէս պաշտօնական Ն.Ր. Տէյնէ Յոյս, Ֆրանսայի և Գերմանիոյ այժմու յարաբերութեանց վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ անցեալ օր Ֆիւրշի մէջ երեցած յօդուածը, որ կը յայտարարէր թէ երբեակ Նիդալակցութիւնը վերջերս բաւական կորուսած է իր սպառնալից հանգամանքը Ֆրանսայի համար, քանի մը տարի առաջ չէր կրնար երևիլ այն շատ կարգաւորող թերթին մէջ, և թէ Գերմանիա պիտի չթողու սա յոյսը թէ շատ չանցած՝ Գերմանիոյ խաղաղասիրութեան համապատասխանող զգացում մը տիրող պիտի հանդիսանայ Ֆրանսայի ինչ ինչ դառն կրից վրայ։ Խօսելով Ն.Ր. Տէյնէի տեւի հին մէկ յօդուածին վրայ, որ կը նմանի Գէյնէն Յոյսիւնի այն յօդուածին որմէ անցեալ շաբթու քաղցրինք մենք քիչ մը բան, Լիւթէն կ'ըսէ, «Յայտնի է թէ այսպիսի յօդուած մը նշանակալից է։ Միանգամայն ճամբարիտ է ինչ որ կ'ըսէ։ Վիլհելմ կայսրը վերջերս ըրած է մեզ, մանաւանդ Մ. Գառնոյի մահուան ժամանակ, անձնական ցոյցեր զորս ամէն ոք կը յիշէ դեռ։ Ճամբարիտ է նաև թէ Գերմանիոյ աշխարհավարութիւնը վերջերս համաձայն է մերոյն հետ այլ և այլ նկատումներով։ Ի՞նչ ալ ըլլան խորին անհամաձայնութիւնը և ցաւալի յիշատակները որք կը բաժնեն զմեզ Գերմանիայէ՝ կան աւանդներու ինքնակրներ որոց վրայ կրնանք անոր հետ բանակցել զործնականապէս։

